

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

GITA SPIEČIŪNIENĖ

NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KURIAMA SOCIALINĖ
VERTĖ UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Doc. dr. *Andrius Stasiukynas*

VILNIUS

2018

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

VIEŠOJO VALDYMO FAKULTETAS

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KURIAMA SOCIALINĖ
VERTĖ UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

Viešojo administravimo magistrantūros studijų programa magistro baigiamasis darbas

Viešasis administravimas 621N71001

Vadovas

_____ doc. dr. *Andrius Stasiukynas*

2018-04-19

Recenzentas

2018-

Atliko

_____ stud. G. Spiečiūnienė

2018-04-19

VILNIUS

2018

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY
FACULTY OF PUBLIC GOVERNANCE
INSTITUTE OF PUBLIC ADMINISTRATION

GITA SPIEČIŪNIENĖ

SOCIAL VALUE CREATED BY NON-GOVERNMENTAL
ORGANIZATIONS IN UTENA DISTRICT MUNICIPALITY

Master Thesis

Supervisor

Assoc. Prof. dr. *Andrius Stasiukynas*

VILNIUS

2018

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	5
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	7
PRIEDŲ SĄRAŠAS	8
ĮVADAS.....	9
1.NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KURIAMOS SOCIALINĖS VERTĖS SAMPRATOS TEORINĖS PRIELAIIDOS	11
1.1. Nevyriausybinių organizacijų sąvokos samprata	11
1.2. Nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės apibrėžtis.....	12
1.3. Nevyriausybinių organizacijų veiklos, kuriančios socialinę vertę	17
1.4. Nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės matavimas	19
2.NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KURIAMOS SOCIALINĖS VERTĖS KORELIACIJA SU VIEŠUOJU VALDYMU UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE	22
2.1. Nevyriausybinių organizacijų ir Utenos rajono savivaldybės sąryšis.....	22
2.2. Nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės sąsajos su viešuoju valdymu Utenos rajo savivaldybėje.....	25
3.UTENOS RAJONO NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KURIAMA SOCIALINĖ VERTĖ	29
3.1 Tyrimo metodologija.....	29
3.2.Tyrimo rezultatai ir jų analizė	32
IŠVADOS.....	52
REKOMENDACIJOS.....	53
BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	54
SANTRAUKA	61
SUMMARY	62
PRIEDAI	63

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Socialinės vertės kūrimo grandinė.....	12
2 pav. NVO socialinių ir ekonominių tikslų pusiausvyros išlaikymas/balansavimas.....	13
3 pav. Socialinio kapitalo ciklas.....	15
4 pav. Loginė pasitikėjimo instituciniuose tinkluose kūrimo schema.....	23
5 pav. Utenos rajono savivaldybės programos, kuriose dalyvauja NVO.....	25
6 pav. Tyrimo teorinis pagrindimas.....	29
7 pav. Organizacijos juridinis statusas.....	32
8 pav. Organizacijos įsteigimo metai.....	33
9 pav. Organizacijos narių skaičius.....	34
10 pav. Etatinių darbuotojų skaičius.....	34
11 pav. Pagrindinės organizacijos vykdomos veiklos.....	35
12 pav. Organizacijos veikimo lygmuo.....	35
13 pav. Šiuolaikinių sprendimų socialinėms problemoms spręsti priėmimas.....	36
14 pav. Išteklių, idėjų, informacijos optimizavimas.....	37
15 pav. Socialinio kapitalo sudedamosios dalys.....	37
16 pav. Socialinių principų įtraukimas į organizacijos veiklą.....	38
17 pav. Organizacijų pasirengimas atsakyti pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus.....	39
18 pav. Aplinkosauginių principų įtraukimas į organizacijos veiklą.....	39
19 pav. Nešališkas užsibrėžtų tikslų pasiekimas.....	40
20 pav. Skaidrus organizacijos veiklos vykdymas.....	40
21 pav. Informacijos apie organizaciją teikimo būdai.....	42
22 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant informacinės visuomenės plėtros programoje.....	43
23 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant kaimo plėtros programoje.....	43
24 pav. Strateginiai tikslai, prie kurių prisideda NVO.....	44
25 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant kokybiškos švietimo sistemos kūrimo ir jaunimo užimtumo programoje.....	45
26 pav. Prioritetinės sritys.....	45
27 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant kultūrinės veiklos plėtros programoje.....	46
28 pav. Socialinių paslaugų teikimas.....	46
29 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant socialinės apsaugos plėtojimo programoje.....	47

30 pav. Principų, kuriais grindžiama vietos savivalda, įgyvendinimas.....	48
31 pav. NVO aspektai, turintys įtakos socialinio verslumo, socialinio kapitalo, socialinės atsakomybės egzistavimui.....	49
32 pav. Principai, kurie svarbūs NVO siekiant buvimo socialiai verslia, socialiai atsakinga ir kuriant socialinį kapitalą.....	50

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. NVO sąvokos apibrėžimas.....	11
2 lentelė. Socialinės vertės matavimo metodika.....	20
3 lentelė. Organizacijų dalyvavimas programose.....	41

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas. Respondentų apklausos anketa.....	63
--	----

IVADAS

Valstybės galios kitimas, pilietinės visuomenės abejingumas ir su tuo susiję iššūkiai keitė gyventojų požiūrį į visuomenėje esančias socialines problemas, formavo socialinės politikos struktūras. Socialinis problemų įvairumas (visuomenės senėjimas, tarpasmeninių santykių modelių kaita, pažeidžiamų visuomenės grupių didėjimas, silpnėjanti gyventojų sveikata) skatino iš naujo apgalvoti rinkos, valdžios ir pilietinės visuomenės tarpusavio santykius, užtikrinant tolygią gerovės valstybės raidą ir jos standartų išlaikymą. Socialinių ir ekonominių interesų nesuderinamumą, ekonominę, teisinę ir socialinę nelygybę galima įvardyti pagrindinėmis šiuolaikinės valstybės rykštėmis. Valstybė, siekdama užtikrinti gyvenimo kokybę ir žmonių gerovę, savo funkcijomis dalijasi su trečiojo sektoriaus organizacijomis, galinčiomis atliepti skirtingų valstybės piliečių poreikius ir interesus (Kėrytė 2014, 105-106). Efektyvus trečiojo sektoriaus veikimas labai svarbus, kadangi šis sektorius tiesiogiai atstovauja pažeidžiamus visuomenės narius, kurių integracija į visuomenę yra pakankamai sudėtinga.

Nevyriausybinių organizacijų (NVO) dalyvauja įvairių sričių tokių kaip švietimo, socialinės, vaikų ir jaunimo užimtumo, sveikatos ir sporto, aplinkosaugos ir kt. visuomeniniame gyvenime, į savo veiklą įtraukia, teikia paslaugas neapibrėžtam skaičiui juridinių, fizinių asmenų ir jų grupių Lietuvoje. NVO, teikdamos įvairią pagalbą, paslaugas, įtraukdamos į savo veiklą piliečius, aktyviai kuria ir dalyvauja šalies politikoje (Klokmanienė ir Klokmanienė 2014, 22-23). Atsakingas NVO dalyvavimas valstybės politikos kūrimo gali inicijuoti teigiamus pokyčius priimant valstybinio masto sprendimus.

Temos aktualumas. Šiuo metu nemažai diskutuojama dėl NVO, kaip reiškinių, sampratos, kuriamos naudos, vertės valstybei ir žmogui viešojo valdymo požiūriu. Vienas iš būdų, nustatant NVO indėlį individui, visuomenei ir šaliai, yra kuriamos socialinės vertės analizavimas. Kadangi mokslinėje literatūroje nėra plačiai nagrinėta socialinės vertės sampratos koncepcija, reikalinga NVO veiklų analizė, apimanti įvairius aspektus (ekonomiškumas, efektyvumas, socialinis teisingumas, paslaugų kokybė, prieinamumas, atsakomybės pasiskirstymas, struktūra, viešumas, administravimas ir kt.). Svarbu išsiaiškinti NVO kuriamos socialinės vertės dabartines tendencijas, kadangi tai turi įtakos informuojant visuomenę apie politinius ir socialinius reiškinius, formuojant socialinių paslaugų tinklą, užtikrinant valdžios veiklos skaidrumą ir ugdant visuomenės sąmoningumo lygį bei skatinant visuomenę dalyvauti viešosios politikos formavime, priimant sprendimus (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras 2015, 14). Todėl svarbu kuo išsamiau ir įvairiais aspektais atskleisti socialinės vertės reiškinį.

Temos ištirtumas. Mokslinėje literatūroje NVO kuriamos socialinės vertės fenomenas nėra plačiai aprašytas, tačiau įžvelgiama nemažai NVO sąvokos apibūdinimų. Užsienio autoriai pastebėjo apibrėžimo daugialypumą (Farrington ir kt. 1993, Nelson 1995; Lewis ir Kanji 2009; Willetts 2011;

Ben-Ari ir Rephael Harel 2013, Dodds, Kuus ir Sharp 2013 ir kt.). Pakankamai išsamiai NVO sampratos koncepcija nagrinėta Lietuvoje (Šimašius 2007; Žalimienė ir Rimšaitė 2007; Šilinskytė 2014; Mikolaitytė ir Mejerė 2012; Klokmanienė ir Klokmanienė 2014 ir kt.). Minėti autoriai NVO sampratą dažniausiai nagrinėjo kaip pavienį aspektą, nesiedami NVO su socialine verte.

Svarbu paminėti, kad mokslinėje literatūroje pastebėtas NVO sąryšis su viešuoju valdymu (Bullain ir Toftisova 2005; Šalkauskas ir Dzemyda 2013; Juzekavičiūtė 2014; Balteam ir Maren 2014 ir kt.). Analizuojant NVO ir viešojo valdymo santykį atliktas Kauno jaunimo organizacijų ir miesto savivaldybės bendradarbiavimo tyrimas (Juzekavičiūtė 2014). Žvelgiant į atliktus tyrimus, galima sakyti, kad trūksta tyrimų, kurie būtų atlikti pastaraisiais metais, atskleidžiančių dabartinę situaciją.

NVO veikla neatsiejama su kuriama socialine verte. Siekiant įvertinti socialinę vertę 2013-2014 metais atliktas Jaunimo nevyriausybių organizacijų kuriamos socialinės vertės tyrimas (Stasiukynas ir kt. 2014). NVO kuriama socialinė vertė darbo rengimo metu plačiau nagrinėta nebuvo.

Tyrimo objektas – Nevyriausybių organizacijų kuriama socialinė vertė.

Problema. Kadangi socialinės vertės reiškinio nagrinėjimas mokslinėje literatūroje nėra plačiai paplitęs, trūksta informacijos apie šio reiškinio ypatumus, ryšius su viešuoju valdymu, naudą, kuriamą klientui, bendruomenei ir valstybei. Baigiamojo darbo problema formuluotina klausimu - Kokią socialinę vertę kuria nevyriausybinių organizacijų Utenos rajono savivaldybėje?

Tyrimo hipotezė. NVO kuria socialinę vertę Utenos rajono savivaldybėje.

Tikslas. Ištirti nevyriausybių organizacijų kuriamą socialinę vertę Utenos rajono savivaldybėje.

Darbo uždaviniai:

1. Išnagrinėti nevyriausybių organizacijų kuriamos socialinės vertės teorines prielaidas atliekant mokslinės literatūros analizę;
2. Ištirti nevyriausybių organizacijų kuriamos socialinės vertės sąryšius su viešuoju valdymu Utenos rajono savivaldybėje;
3. Atlikti empirinį tyrimą ištiriant nevyriausybių organizacijų kuriamos socialinės vertės raišką Utenos rajono savivaldybėje.

Informacijos rinkimo ir tyrimo metodai. Teorinėje dalyje naudotas mokslinės literatūros lyginamosios analizės, sintezės, dokumentų analizės (įstatyminės bazės), logografijos metodai. Empiriniam tyrimui atlikti naudota kiekybinė strategija. Tyrimo rezultatų analizė atlikta aprašomosios statistikos, palyginimo metodais.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, aštuoni poskyriai, išvados, rekomendacijos, santraukos lietuvių ir anglų kalba, 32 paveikslai, 3 lentelės, 83 bibliografiniai šaltiniai, 1 priedas, darbo apimtis – 61 puslapis.

1. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KURIAMOS SOCIALINĖS VERTĖS SAMPRATOS TEORINĖS PRIELAIIDOS

1.1. Nevyriausybinių organizacijų sąvokos samprata

Pastaruoju metu ypatingai svarus vaidmuo NVO sektoriui skiriamas socialinių problemų sprendime. Pripažįstama, kad siekiant įveikti rinkos teikiamų paslaugų ir valstybės garantijų nepakankamumą socialinių paslaugų srityje, būtina labiau remtis NVO turimomis galimybėmis (Žalimienė ir Rimšaitė 2007, 84). Norint išsiaiškinti NVO galimybes, būtina apibrėžti NVO sąvoką.

Žvelgiant į tarptautinių organizacijų dokumentus, teisės aktus ir akademikų diskusijas, galima pastebėti, kad NVO samprata yra nevienareikšmiška. Nepelno siekiančių organizacijų (ar institucijų), NVO, pilietinės visuomenės organizacijų sampratos vyrauja įvairiuose kontekstuose sukurdamos aiškaus supratimo nebuvimo problemas (Nevyriausybinių sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaita 2011). NVO sąvokos daugialypumas pateikiamas lentelėje (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. NVO sąvokos apibrėžimas

Apibrėžimas	Autorius
Nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas.	Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas 2013
Nepolitinė, nereliginė, privati ir ne pelno siekianti organizacija, turinti patvirtintą struktūrą, procesus ir apibrėžtas funkcijas.	Salamon ir Sokolowski 2003
Tai tokia organizacija, kuri atsiriboja ne tik nuo valstybės institucijų, bet ir nuo įmonių, politinių partijų, profesinių sąjungų ir religinių bendruomenių.	Šimašius 2007

1 lentelės tęsinys

Tai nepriklausomas nuo valstybės ar savivaldybės institucijų ir pelno savo dalyviams neskirstantis privatus juridinis asmuo, kuris savo tikslų siekia pagal iš esmės nustatytą vidaus tvarką ir kurio nariais arba dalyviais tampama ne dėl įstatymų reikalavimų ar kitų esminių objektyvių aplinkybių.	NVO koncepcija Lietuvoje 2008
---	-------------------------------

Sudaryta darbo autoriaus

Šiame darbe vadovaujamas Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatyme (2013) pateikiama NVO samprata. Nevyriausybinių organizacijų - nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas.

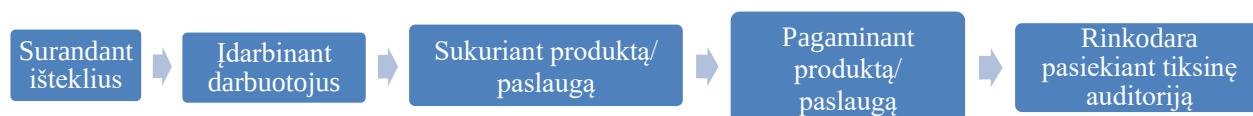
Apibendrinant galima sakyti, kad NVO terminui vieningesnį interpretavimą suteikė Salomon (1999) išskirti ir plačiai pripažinti kriterijai. NVO turi būti:

- 1) institucionalizuota;
- 2) privati, t.y. instituciškai atskirta nuo valdžios, net ir tokiu atveju, jei gauna jos paramą;
- 3) neskirstanti pelno, t.y. negali duoti nuosavybės grąžos;
- 4) savivaldi, t.y. kontroliuojama remiantis savo vidinėmis procedūromis, o ne valdoma iš išorės;
- 5) savanoriška, t.y. neprivaloma.

1.2. Nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės apibrėžtis

NVO kuriamos socialinės vertės samprata nėra vieningai ir aiškiai reglamentuota. Galima išvelgti nemažai interpretacijų analizuojant socialinės vertės fenomeną mokslinėje literatūroje.

Pastebima, kad socialinė vertė apima struktūras, veiklas ir paramos sistemas, kurios tarpusavyje yra susijusios (Šalkauskas ir Dzemyda 2013, 212). Šios sudedamosios dalys yra priklausomos viena nuo kitos (žr. 1 pav.)

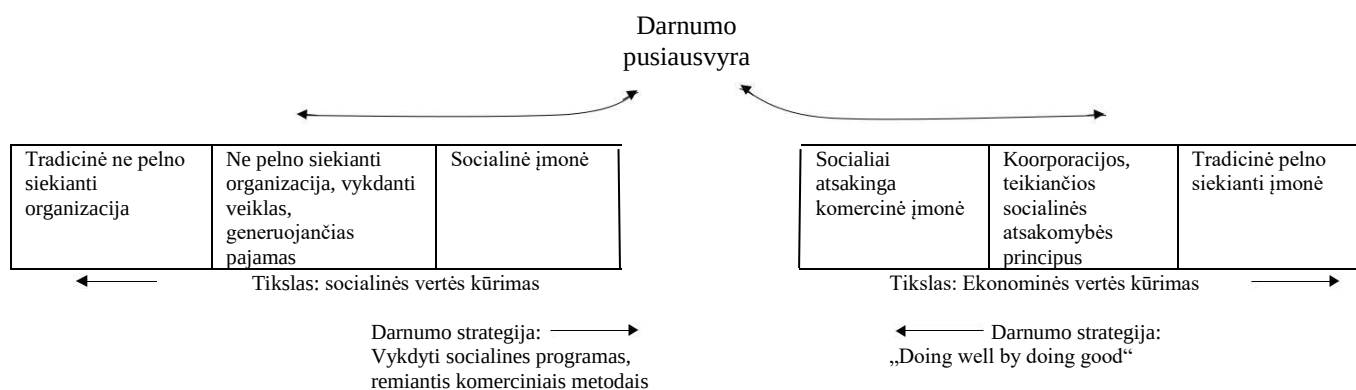

1 pav. Socialinės vertės kūrimo grandinė

Sudaryta darbo autoriaus pagal Dees ir Anderson 2003

Socialinės vertės kūrimo grandinės etapai – tai žingsniai, kuriuose gali būti kuriama socialinė vertė socialinių problemų sprendime. Į kiekvieną iš paminėtų žingsnių galima įtraukti socialius elementus, pvz., pasirenkant tikslingą auditoriją ir teikiant paslaugas ar produktus išskirtinai jiems, įdarbinant socialiai atskirtus darbuotojus, ieškant išteklių, pirmenybę teikiant tam tikros grupės tiekėjams ir pan. Šiuo požiūriu socialinės vertės kūrimo grandinė iš dalies numato, kaip susieti socialinę misiją su ekonomine veikla (Šalkauskas ir Dzemyda 2013, 212). Taigi pasitaiko atvejų, kad socialinė vertė tapatinama su socialine misija.

Pastebima, kad socialinės vertės reiškinys siejasi su socialiniu verslumu. Socialinis verslumas apibrėžiamas kaip gebėjimas mobilizuoti informaciją, idėjas, socialines struktūras ir išteklius nuosaikiems socialiniams pokyčiams įgyvendinti ir kaip gebėjimas sukurti novatoriškus sprendimus socialinėms problemoms spręsti. Akademinėje visuomenėje vartojama socialinio verslumo sąvoka laikoma praktine ir teorine paradigma, besiremiančia specifiniu kontekstu, charakteristikomis ir siekiamais rezultatais (Popoviciu ir Popoviciu 2011, 44). Socialinių veiksmų, kurie lemia ar sustiprina marginalizaciją, socialinę atskirtį ir skurdą, nustatymas nusako dabartinį NVO verslumo kontekstą. Verslumo charakteristikos siejamos su naujų sprendimų atradimu tam tikrai tikslinei grupei ar kontekstui ir tiesioginių veiksmų pritaikymu. Siekiamas mažas ar didelis rezultatas apskaičiuojamas ir įžvelgiamas kaip socialinis pokytis. Imtasi atskirti tradicines ne pelno nuo tradicinių pelno siekiančių organizacijų. Esminis pelno ir ne pelno organizacijų vertybių skirtumas yra laukiami rezultatai: pelno (ekonominės vertės kūrimas) ir ne pelno (socialinės vertės kūrimas) siekimas. Ne pelno siekianti organizacija savo veiklą kreipia socialinių tikslų įgyvendinimui, kartu vykdydama veiklas, kurios generuoja pajamas. Gaunamas lėšų perteklius gali būti skirtas savo veiklos nuosaikumui ir stabilumui išlaikyti, o verslo įmonės, pagrindiniu tikslu įvardija pelno siekimą. Verslo įmonės šalia savo pagrindinio tikslo, gali skirti lėšų NVO veikloms vykdyti, kartu su NVO dalyvauti bendruose projektuose, remti bendruomenės aktyvistus ir tapti socialiai atsakingomis įmonėmis (Kėrytė 2014, 119) (žr. 2 pav.). Galima sakyti, kad pasitaiko situacijų, kai socialinė vertės sąvoka sugretinama su socialinio verslumo ir socialiai atsakingos įmonės sąvokomis.

2 pav. NVO socialinių ir ekonominių tikslų pusiausvyros išlaikymas/balansavimas
Sudaryta Altero 2004 pagal Seanor 2011

Rhoden (2014) analizavo NVO ir socialinių įmonių tarpusavio santykį. Buvo atliekamas individualus atvejo tyrimas (interviu telefonu) ir internetinė apklausa, kuriais siekta suprasti NVO ir socialinių įmonių gyvavimo sunkumus, procesus, pokyčius. Pirminiai duomenys buvo renkami iš viešai prieinamų organizacijų duomenų. Internetinės apklausos būdu siekta išsiaiškinti supratimą apie dabartines organizacijų struktūras, finansines galimybes. Telefonu išsamiau diskutuota apie internetinėje erdvėje pateiktoje anketoje esančius klausimus.

Tyrimo tikslai – suprasti NVO ir socialinių įmonių organizacines struktūras, išnagrinėti finansavimą ir finansinius modelius.

Tyrime pastebėta, kad norint sukurti efektyvią NVO ar socialinių įmonių naudą (socialinę vertę) visuomenei, svarbu peržiūrėti organizacijos misiją, tikslus, žmogiškuosius išteklius, finansavimą, teikiamų paslaugų kokybę. Visi apklaustieji linkę priimti savanorius, turinčius reikiamas kompetencijas (Rhoden 2014). Pastebima, kad turi būti skiriamas dėmesys socialinėms investicijoms, sukuriančioms sąlygas pamatuoti kuriamą socialinę vertę kokybiniu atžvilgiu.

2013 - 2014 metais atliktame Jaunimo nevyriausybių organizacijų kuriamos socialinės vertės tyrime rašoma, kad socialinės vertės samprata - abstrakcija, apimanti ne vieną metodiką, kuriomis norima įvertinti viešosios valdžios veiklą, politikos įgyvendinimą ir jos tikslus, tiek bet kurią kitą organizuotą veiklą. Socialinės vertės apibrėžimas turi apimti platesnę sampratą, ne tik ekonominės naudos. Iškeliama idėja, kad iš viešosios politikos intervencijų be ekonominės naudos turėtų atsizvelgti ir į pasitenkinimo gyvenimu, kultūrinius, politinio stabilumo ir panašius aspektus. Socialinės vertės apibrėžimas galėtų būti toks - visos priemonės, kurios sėkmingai užtikrina, kad tam tikros socialinės grupės atskirtis mažės, o indėlis į ekonomiką vis didės. Socialinės vertės fenomeno turinys yra dinamiškas ir gali skirtis nuo visuomenės raidos etapo ar pasirinktos vertės ideologijos (Stasiukynas ir kt., 2014, 10, 87). Santykių tarp vartotojų ir įmonės (tame tarpe ir NVO) gyvavimo ciklu yra sukuriamą vertę abejoms pusėms – įmonei ir vartotojui. Kadangi vartotojo gaunamai vertei įtakos turi ilgalaikių santykių sukuriamą naudą, galima sakyti, kad vertės vartotojui sukūrimas ir vystymas, kaip ir santykių gyvavimo ciklas, yra nuolatinis procesas, įgyvendinamas etapais ir evoliucionuojantis pakankamai ilgame laiko tarpe. Šiose stadijose organizacija priima sprendimus ir atlieka veiksmus, kurie kuria vertę vartotojui (Vaitkienė ir Pilibaitytė 2009, 1142-1392). Viena iš pagrindinių vertės nešėjų yra socialinė vertė, kai perkamos paslaugos ir prekės iš organizacijų, kurios aktyviai veikia, ir kai vartotojai gali šia verte vadovautis priimant vartojimo sprendimus. Ši vertė turi sąsajų su socialinėmis normomis. Taip pat yra išskiriama funkcinė (veiksniai, kurie turi tiesiogines sąsajas su vartotojams teikiama nauda, kurią jie gauna iš tos paslaugos ar prekės vertės) ir emocinė (vartotojai jaučia pasitenkinimą turint galimybę pirkti paslaugas ar prekes, turinčias aplinkosauginių ir socialinių savybių) vertės (Green ir Peloza 2011, 48-56). Akcentuotina, kad sukuriamos vertės veikia

viena kitą ir gali būti dvejopas poveikis – tiek neigimas, tiek teigiamas. Neigiamas poveikis atsiranda, kai socialiai atsakingų įmonių produktus vartotojai sieja su žemesne šių produktų kokybe ir toks vertinimas turi nenumatytų pasekmių, tokių kaip atsisakymas naudotis ar pirkti paslaugas ar prekes dėl nepakankamos kokybės, neigiamos nuomonės komunikavimas, alternatyvių prekių ar paslaugų pasirinkimas ir pan. Teigiamas poveikis gali atsirasti, kai produktai sukuria socialinę ar emocinę socialinę vertę ir suteikia aukštesnio lygio funkcinę vertę. (Troye ir Supphellen 2012, 33-46). Organizacijoms būtina suprasti, kaip vartotojai suvokia paslaugų ar produktų vertę, ir siekti, kad būtų sukuriamos paslaugos ar produktai, turintys socialinės, emocinės ir funkcinės vertės bruožų ir būtų sukuriamas bendroji vertė tiek organizacijoms, tiek vartotojams (Schau, Muniz ir Arnould 2009, 30-51). Galima sakyti, kad NVO kuriama socialinė vertė – tai viena iš socialinio kapitalo ciklo dalių (žr. 3 pav.).

3 pav. Socialinio kapitalo ciklas
Sudaryta darbo autoriaus pagal Leadbeater 1997

Socialinis verslininkas ar organizacija, kuri pasitelkia novatoriškus sprendimus ir tam tikrą socialinį kapitalą, geba sukurti socialinę vertę. Vienokiu ar kitokiu būdu ši sukurta socialinė vertė sugrįžta atgal į visuomenę ir pavirsta socialiniu kapitalu, kuris ne vieną kartą gali būti naudojamas dar didesnės socialinės vertės sukūrimui.

2016 m. Didžiosios Britanijos taryba atliko Indijoje esančių socialinių įmonių kuriamos socialinės vertės tyrimą, kurio tikslas buvo ištirti Indijoje egzistuojančių socialinių įmonių profilį ir sistemą, kurioje jos veikia. Tyrimas rėmėsi Pasauline socialinių įmonių programa, kurios įgyvendinimu siekiama socialinių įmonių augimo, sąlygų įmonių plėtrai ir tarptautinių tinklų sukūrimo, lyderių sistemoje, kurioje socialinė įmonė ir socialinės investicijos gali klestėti, rėmimo.

Tyrimas buvo atliktas trimis etapais:

- Turimos informacijos apie socialines įmones apžvalga. Analizuota informacija apie socialinių įmonių veiklą, finansinę ir nefinansinę privataus sektoriaus, smulkiojo, vidutinio verslo paramą, pajamų generavimą nevyriausybinės organizacijos veikloje ir Vyriausybės politika Indijoje;
- Suinteresuotųjų interviu ir diskusijų grupės. 81 suinteresuotosios socialinių įmonių sektoriaus šalys (socialinės įmonės, investuotojai, mokslo institucijų ir pramonės ekspertai ir kt.) organizavo išorės organizacijų, susijusių su socialinėmis įmonėmis Indijoje, seminarus, kuriuose buvo diskutuojama aktualiomis temomis. Taip pat buvo suorganizuotos devynios Focus grupės, kurioms vadovavo finansinių paslaugų, būsto prieinamumo, vandens ir sanitarijos, energetikos ir švaros technologijų, švietimo, sveikatos, žemės ūkio, pieno ir žuvininkystės, įgūdžių tobulinimo ir kt. ekspertai. Focus grupių metu buvo siekiama nustatyti socialinių įmonių veiklos pobūdį konkrečiuose sektoriuose, paramą ir kliūtis paramai gauti, įvairių sektorių politiką, kuri turi įtakos socialinių įmonių veiklai;
- Apklausa (telefonu, internetu, asmeniškai ir kt.). Interviu dalyvavo 48 respondentai – investuotojai, akademinų institucijų dėstytojai, socialiniai verslininkai ir vadybininkai, socialinių įmonių darbuotojai, socialinių įmonių ekspertai. Interviu būdu buvo siekiama išsiaiškinti socialinių įmonių veiklą, kliūtis, su kuriomis susiduriama ir kokią paramą galima suteikti socialinėms įmonėms Indijoje.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad socialinės įmonės turi bendrų tikslų: sukurti naujų darbo vietų (62%), pagerinti žmonių sveikatą (41%), saugoti aplinką (40%), spręsti socialinės atskirties problemas (40%), gerinti žemės ūkio veiklą (36%), suteikti daugiau teisių moterims (33%), ugdyti švietimą (32%), didinti finansinę įtrauktį (31%), remti kitas socialines organizacijas (20%).

Kalbant apie socialinių įmonių sukuriamą socialinę vertę svarbu paminėti, kad iš 258 socialinių įmonių respondentų, 21% įmonių įdarbino kaimo vietovėse gyvenančius žmones, 21% - miesto gyventojus, 58% - tiek kaimo, tiek miesto gyventojus. 70% apklaustų socialinių įmonių dirba su socialiai ir ekonomiškai pažeidžiamais žmonėmis, 82% - su moterimis, 31% - su žmonėmis su negalia, 46% - su vaikais (British Council, 2016). Apibendrinat galima sakyti, kad Indijoje socialinės įmonės didelį dėmesį skiria socialinės atskirties mažinimui siekiant įdarbinti kuo daugiau žmonių, suteikiant visas priklausančias socialines garantijas.

Apibendrinant galima sakyti kad socialinė vertė yra socialinio verslumo, socialinio kapitalo ir socialinės atsakomybės vystymas. Tinkamai vystomas socialinis verslumas, naudojant rinkos mechanizmus, siejamas su socialiniais prioritetais ir tikslais, remiamasi privataus ir viešojo sektorių partnerystės nuostatomis, taikomos socialinės inovacijos. Visa tai sudaro sąlygas socialinės vertės kūrimuisi. Teisingai vystant ir palaikant socialinį kapitalą atsiranda socialinė sanglauda, įtrauktis, pasitikėjimas, bendruomeniškumas, socialinių vertybių, normų ugdymas ir socialinių ryšių, teikiančių

naudą, užmezgimas, o tai siejasi su socialine partneryste. Ten, kur vyrauja aukštas socialinio kapitalo lygis galima sukurti efektyvią socialinę vertę. Svarbu pabrėžti, kad socialinė atsakomybė pasireiškia organizacijoje apjungiant aplinkosaugos, socialinius, žmogaus teisių, etinius ir asmens interesus į organizacijos kasdienes operacijas, pagrindinę strategiją. Taip patenkinami visuomenės narių poreikiai, kuriama socialinė vertė.

1.3. Nevyriausybinių organizacijų veiklos, kuriančios socialinę vertę

Lietuvoje, remiantis Lietuvos nevyriausybinių organizacijų situacijos analize (2005), yra skiriamos šios sritys, kuriose daugiausia veikia NVO:

- Švietimo;
- Socialinės apsaugos ir sveikatos;
- Sporto;
- Kultūros;
- Vaikų ir jaunimo;
- Žmogaus teisių apsaugos;
- Demokratijos plėtros;
- Ekologijos ir aplinkosaugos;
- Tautinės bendrijos;
- Moterų;
- Kita (Senikaitė 2006, 103).

Kiekvienoje iš išvardintų veiklų efektyviai dirbanti NVO sukuria svaresnę ar mažiau pamatuojamą socialinę vertę. Pagrindinės veiklos sritys, kuriose labiausiai išvelgiama kuriama socialinė vertė yra švietimas, socialinė apsauga ir sveikata, kultūra, vaikai ir jaunimas.

Kalbant apie socialinės apsaugos ir sveikatos sritį, reikia paminėti socialinių paslaugų teikimą. NVO, lyginant su valdžios sektoriumi, turi pakankamai pranašumų. Tai matoma iš šių socialines paslaugas teikiančio viešojo sektoriaus požymių:

- Socialinių paslaugų sritis sudėtinga ir probleminė, o NVO geba laiku reaguoti į poreikius, yra lanksčios;
- Matomas NVO sėkmingas veikimas nuolat besikeičiančioje aplinkoje, randami tinkami sprendimai reaguojant į išorės iššūkius;
- Socialinių paslaugų teikimas viešajame sektoriuje vadovaujasi tomis pačiomis vertybėmis, kurios yra svarbios NVO sektoriui: lygybė, dalyvavimas, savipagalba ir pan;

- NVO yra daug universalesnės ir svaresnės nei privataus sektoriaus varomoji jėga – viešojo sektoriaus motyvas užsitikrinti politinės valdžios tęstinumą arba pelno siekimas. Todėl nevyriausybinių organizacijų balsas visuomenėje geriau girdimas;

- Rūpinimasis negalių, nelaimių ištiktaisiais, socialinių paslaugų teikimas yra ta veiklos sritis, kuri noriai remiama, į ją įsitraukia savanoriai. Rėmėjams ir savanoriams NVO yra daug patrauklesnės už viešąjį ar pelno sektorius, todėl socialines paslaugas teikiančios NVO nesunkiai gali pasitelkti alternatyvius savo veiklos finansavimo šaltinius;

- NVO kuriasi ir veikia skatinamos iniciatyvos „iš apačios“, iš arti mato socialines problemas, jų priežastis ir galimus sprendimo būdus (Žalimienė ir Rimšaitė 2007, 88).

Taip pat galima paminėti NVO veiklas, susijusias su švietimu. Vienas iš kuriamos socialinės vertės pavyzdžių galėtų būti didėjantis organizacijų ir institucijų, kurios įsitraukia į suaugusiųjų švietimą, skaičius, didelė jų teikiamų suaugusiųjų mokymosi galimybių įvairovė. NVO, profesinės ir visuomeninės asociacijos vis aktyviau įsitraukia į neformalų suaugusiųjų švietimą ir dažnai to priežastis yra tai, kad neformalusis suaugusiųjų švietimas yra efektyvus ir ekonomiškai įvairių problemų sprendimo būdas, ir tiek organizacijoms, tiek pavieniams suaugusiems profesinės kvalifikacijos tobulinimas padeda išlikti darbo rinkoje (Žemaitaitytė 2004, 26) arba tapti aktyviais darbo rinkos dalyviais.

Kalbant apie NVO veiklą kultūros srityje, sprendžiamos daugelis globalių problemų: nykstančios kultūros, vertybinių orientyrų kaitos, subkultūrų įtakos, tradicijų ir etnokultūrinių dimensijų išsaugojimo, valdymo modernizavimo ir kitas. Egzistuoja tokių NVO, kurios ne tik inicijuoja novatoriškus projektus, skirtus klientų kultūrinio išsilavinimo ugdymui ir kultūros puoselėjimui, bet ir teikia paraiškas valstybės paramai gauti (Pauliukevičiūtė 2010, 65,68). Gauta valstybinė parama leidžia įgyvendinti platesnio ir įvairesnio masto projektus.

Svarbu aptarti vaikams ir jaunimui skirtas NVO veiklas. Vaikai ir jaunimas NVO gali užsiimti tokia neformalia laisvalaikio veikla, kurios trūksta mokykloje. Vaikų ir jaunimo poreikiams užtikrinti itin svarbūs NVO steigiami vaikų užimtumo ir dienos centrai, vykdančios prevencines programas, kovojantys su vaikų ir jaunimo nusikalstamumu (Petronienė ir Taljūnaitė 2011, 463). NVO, teikiančios paslaugas socialiai pažeidžiamiems vaikams ir jaunuoliams, vadovaujasi neformaliojo ugdymo metodais, siekiant didinti jų mokymosi ir darbo motyvą, taip pat ugdo jų socialines ir asmenines kompetencijas (Žygaitienė ir Sinkevičienė 2014, 107), kurios bus reikalingos tolimesniame, savarankiška gyvenime.

Apibendrinant galima sakyti, kad kiekviena NVO vykdoma veikla sukuria tiesioginę ar netiesioginę, trumpalaikę ar ilgalaikę socialinę vertę toje veikloje dalyvaujantiems asmenims.

1.4. Nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės matavimas

Pastebima, kad kiekviena NVO atstovauja skirtingus klientus ir yra veikiamos įvairių išorinių veiksnių. Vieningos veiklos ir socialinės vertės matavimo sistemų nebuvimą lemia tai, kad jos negali būti vienodai taikomos kiekvienai organizacijai.

Wood ir Leighton (2010), pateikę teorines įžvalgas, siekė empiriškai ištirti kaip organizacijos matuoja socialinę vertę, įvertinti teorijos ir praktikos sąryšį. Atsitiktinai pasirinkta 30 trečiojo sektoriaus organizacijų. Nors atranka vyko atsitiktinai, tačiau buvo siekiama atrinkti įvairiose srityse dirbančias organizacijas (sveikatos ir socialinės apsaugos, meno ir kultūros, aplinkosaugos ir kt.). Peržiūrėtos kiekvienos organizacijos metinės ataskaitos, išnagrinėta informacija, pateikta organizacijos internetinėje svetainėje. Organizacija vertinta pagal tai, ar veikloje yra įtraukti pagrindiniai socialinės atsakomybės elementai:

- Tiesioginiai organizacijos veiklos pristatymai;
- Organizacijos tiesioginis ir netiesioginis išorinis poveikis;
- Suinteresuotųjų objektų dalyvavimas;
- Kiekybinis organizacijos pasiektų rezultatų matavimas;
- Finansinių vertybių panaudojimas.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad glaudžiai siejasi organizacijų veiklos pristatymai, sukurtas tiesioginis ir netiesioginis poveikis išorei, tačiau dauguma organizacijų nežino kaip pamatuoti rezultatus. Buvo nustatyta, kad žinant kaip pamatuoti rezultatus, galima tiksliai nustatyti organizacijos tikslus. Kalbant apie socialinės vertės matavimą, dažniausiai nėra matuojama visa organizacijos veikla, o tik programos arba projekto naudingumas. Svarbu paminėti, kad organizacijos dažniausiai teikia paslaugas pažeidžiamoms visuomenės grupėms. Paslaugos būna kokybinio pobūdžio, o kokybės išmatavimas tampa komplikuotas (Wood ir Leighton 2010). Galima sakyti, kad teorines prielaidas sudėtinga pritaikyti praktiškai. Svarbu dalintis gerąja patirtimi tarpusavyje, tobulinti įgūdžius užsienio valstybių pavydžiais.

Mulgan (2010) pateikia 10 matavimo metodikų, kuriomis galima remtis matuojant socialinę vertę. Daugelis jų skolintos iš ekonomikos mokslų. Vienaip ar kitaip bandoma vertybes integruoti į vieningą vertės skalę, kurios pagalba būtų galima bet kurias dvi vertybes palyginti tarpusavyje. Vertės matavimas šiomis metodikomis pagal išimtinai vieną vertės sampratą orientuojamas į efektyvumą. Jei nėra sutarimo dėl vienos ar kitos veiklos rezultatų, toks matavimas netenka prasmės (Stasiukynas ir kt. 2014, 10). Socialinės vertės matavimo metodų aprašymas pateikiamas lentelėje (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Socialinės vertės matavimo metodikos

Metodas	Apibūdinimas	Trūkumai
Išlaidų-naudos analizė/išlaidų-efektyvumo analizė	Dažniausiai naudojama priemonių grupė; vertinamos išlaidos ir nauda (dažniausiai įtraukiant žemiau pateikiamus metodus ir pritaikant diskonto normą). Dažnai naudojama didelėms viešosioms programoms vertinti	Skaičiavimo metodikos ir jų dydžiai dažnai yra ginčytini
Įvardintos preferencijos	Žmonių klausiama, kiek jie sutiktų mokėti už paslaugą arba rezultatą	Įvardintos preferencijos ir faktinis elgesys dažnai nesutampa
Atskleistos preferencijos	Vertinami faktiniai žmonių pasirinkimai siekiant nustatyti santykinę paslaugų vertę	Labai nedaug politikos sričių turi pakankamai tinkamų duomenų
Socialinio poveikio vertinimas/Socialinės investicijų grąžos vertinimas	Vertinamos tiesioginės veiklos išlaidos, sėkmingo veikimo tikimybė ir tikėtinas pokytis ateities rezultatams. Kartais įtraukiamos diskonto normos	Skaičiavimo metodikos ir jų dydžiai dažnai yra ginčytini. Neaišku, kaip spręsti laiko vertinimą, nustatyti skaičiavimų vertę skirtingoms auditorijoms ir skaičiuoti diskontą
Viešosios vertės vertinimas	Nustatoma, kiek visuomenė vertina paslaugą	Metodas nėra tikslus
Pridėtinės vertės vertinimas	Naudojama švietime vertinti mokyklos indėlį į mokinių „kokybę“	Dažnai ši metodika per sudėtinga, kad ją galėtų suprasti visuomenė
Kokybiško gyvenimo/gyvenimo be negalios trukmės vertinimas	Visuomenės sveikatos politikoje ir tyrimuose vertinami „objektyvūs“ sveikatos rodikliai ir subjektyvūs pacientų potyriai	Gali sukelti kontraversijų, kai paaiškėja, kad gydymas finansiškai nepasiteisina
Pasitenkinimo gyvenimu vertinimas	Nustatoma, kiek reiktų papildomų pajamų užtikrinti atitinkamą pasitenkinimą gyvenimu netekus vienos ar kitos paslaugos	Naujas metodas, kurio patikimumas nežinomas. Metodas jautrus išankstinėms prielaidoms (t. y. „ko ieškosi, tą rasi“ tipo problema)
Viešojo sektoriaus apskaitos priemonės	Viešajame administravime vertinamos viešojo sektoriaus išlaidos ir jų poveikis	Priklauso nuo regioninės specifikos; kyla ginčai, kokius rodiklius skaičiuoti
Kiti specifinėms disciplinoms būdingi matavimai	Kiekviena akademinė disciplina dažnai plėtoja savo matavimo sistemas	Vertinimo modelių įvairovė reiškia, kad menkai naudojama galimybė juos pritaikyti priimant sprendimus viešajame sektoriuje

Sudaryta Stasiukyno ir kt. 2014 pagal Mulgan 2010

Pastebima, kad NVO kuriama socialinė vertė glaudžiai siejasi su socialine atsakomybe. Socialiai atsakingų įmonių prioritetas - visuomenės poreikiai ir lūkesčiai. Socialiai atsakingos įmonės savo veiklos ataskaitose pabrėžia jų vykdomos socialiai atsakingos veiklos svarbumą įmonei, jos darbuotojams, visuomenei (Mauricienė ir Paužuolienė 2014, 123). Socialinė atsakomybė atskleidžia organizacijos įsipareigojimą minimizuoti neigiamą įtaką ir maksimizuoti teigiamą poveikį visuomenei. Nei viena organizacija negali visiškai atsiriboti nuo atsakomybės (Kazokienė ir Virvilaitė 2006, 35) ir veikti visiškai savavališkai.

Viena iš priemonių, kuriomis galima įvertinti socialinės atsakomybės taikymo efektyvumą yra socialinės atsakomybės principų laikymasis, kurie pateikti ISO 26000 standarte (2010):

- Atskaitomybė - pripažinti atsakomybę už savo veiksmus bei sprendimus ir būti atsakingu prieš valdančias institucijas, suinteresuotas šalis ir visuomenę;
- Skaidrumas - pasiūlyti suinteresuotoms šalims – prieinamu, aiškiu ir tikslu būdu bei savalaikiai – pilną informaciją apie faktus, kurie gali juos paveikti;
- Etiškas elgesys - elgtis taip, kad tai atitiktų pripažintas teisingo elgesio normas tam tikrose situacijose ir derinant su tarptautinėmis elgesio normomis;
- Dėmesys suinteresuotosioms šalims - įsiklausyti ir atsižvelgti į asmenis ar organizacijas, kurios išreiškia susidomėjimą įmonės veikla;
- Laikytis įstatymų - minimalus požiūris būti socialiai atsakingu, tai pilnai atitikti tos šalies įstatymus, kurioje įmonė veikia;
- Laikytis tarptautinių elgesio normų - perimti nurodymus iš sutarčių ir kitų tarptautinių susitarimų, kurie taikomi socialinei atsakomybei, netgi jei jie nėra privalomi organizacijai;
- Gerbti žmogaus teises - pripažinti žmogaus teisių svarbą ir visuotinumą, rūpintis, kad įmonės veikla, tiesiogiai ar netiesiogiai, nepažeistų žmonių teisių ir ekonominės, socialinės ir gamtinės aplinkos, kuriai ji priklauso (ISO 26000 Guidance and social responsibility 2010).

Visapusiškas išvardintų principų laikymasis leidžia sakyti, kad organizacija sukuria tinkamą socialinę vertę, kuri teikia naudą NVO, klientui, tikslinei klientų grupei ir pačiai visuomenei.

Apibendrinant galima sakyti, kad nėra patvirtinta vienos ir universalios socialinės vertės matavimo metodikos. Kiekvienos organizacijos kuriama socialinė vertė yra unikali ir savita.

Pereinant prie konkretaus, Utenos rajono, pavyzdžio, toliau darbe bus analizuojama kaip NVO tikslai ir veiklos kuria socialinę vertę prisidedant prie Utenos rajono savivaldybės tikslų įgyvendinimo.

2. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KURIAMOS SOCIALINĖS VERTĖS KORELIACIJA SU VIEŠUOJU VALDYMU UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE

2.1. Nevyriausybinių organizacijų ir Utenos rajono savivaldybės sąryšis

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnyje yra išskiriami principai, kuriais grindžiama vietos savivalda. Paminėti svarbu šiuos principus:

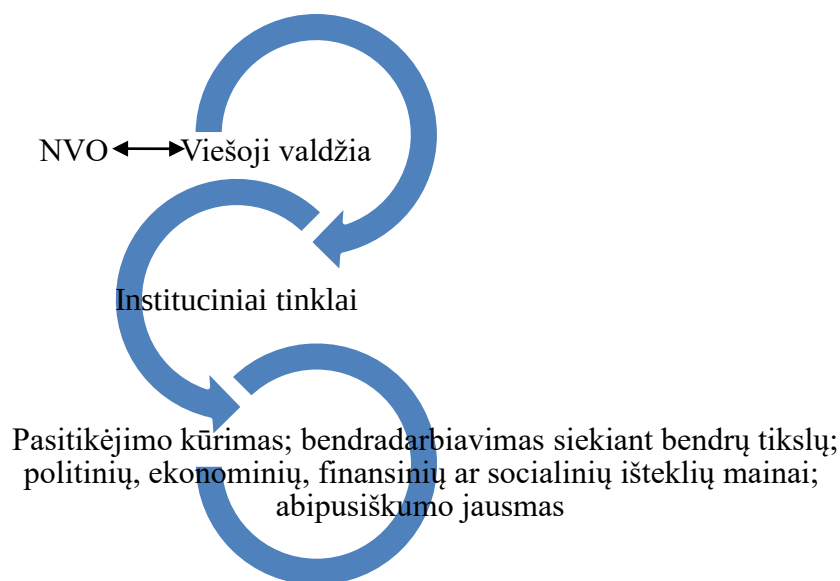
- *Bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimo.* Savivaldybės institucijų priimti sprendimai bendruomenės interesais neturi pažeisti įstatymų garantuotų atskirų gyventojų teisių;
- *Savivaldybės gyventojų dalyvavimo tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus.* Savivaldybės institucijos sudaro sąlygas savivaldybės gyventojams tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant sprendimų projektus, organizuojant apklausas, susirinkimus, sueigas, viešą peticijų nagrinėjimą, skatina kitas pilietinės iniciatyvos formas. Savivaldybės institucijos diegia savivaldos principus švietimo, kultūros ir kitose įstaigose, remia asociacijų iniciatyvas, susijusias su viešųjų savivaldybės reikalų tvarkymu;
- *Veiklos skaidrumo.* Savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų veikla turi būti aiški ir suprantama savivaldybės gyventojams, kurie tuo domisi, jiems sudaromos sąlygos gauti paaiškinimus, kas ir kodėl daroma;
- *Reagavimo į savivaldybės gyventojų nuomonę.* Savivaldybės gyventojai ar jų atstovai turi teisę susipažinti su savivaldybės institucijų sprendimų projektais ir priimtais sprendimais, gauti viešus ir motyvuotus atsakymus į pareikštą nuomonę apie savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų ar atskirų valstybės tarnautojų darbą;
- *Žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo ir gerbimo.* Savivaldybės institucijų ar valstybės tarnautojų priimami sprendimai turi nepažeisti žmogaus orumo, jo teisių ir laisvių, lygių galimybių (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas 1994).

Kadangi institucijos, kurios geriausiai žino gyventojų poreikius ir nuomones, yra NVO, todėl jų dalyvavimas ir gyventojų atstovavimas savivaldoje yra labai svarbus.

Kaip ir kituose Lietuvos rajonuose, taip ir Utenos rajone, randama įvairių tipų nevyriausybinių organizacijų – asociacijų, draugijų, sąjungų, klubų, bendruomenių, bendrijų, centrų, fondų, namų ir kt. Utenos rajone pagal nevyriausybinių organizacijų registrą 2018 m. veikia 24 NVO, kurių veikla apima įvairias sritis - socialinę apsaugą ir sveikatą, švietimą, kultūrą, sportą, vaikų ir

jaunimo užimtumą. Norint suteikti kokybiškas paslaugas būtinas pakankamas finansavimas, gyventojų poreikių nustatymas ir kt. Pastebimas bendradarbiavimo su vietos savivalda poreikis.

Svarbu paminėti, kad Utenos rajono gyventojų chartijoje (2015) teigiama, kad Utenos rajono savivaldybės administracija, siekdama atlikti reikalavimus ir nuolat tobulinti valdymo sistemą, privalo siekti numatytos misijos – gerinti Utenos rajono vietos gyventojų gyvenimo ir organizacijų veiklos kokybę bei sąlygas, tad turi skirti pakankamai dėmesio NVO, kurios taip pat prisideda prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo. Galima sakyti, kad NVO ir viešojo valdymo sektoriai tarpusavyje glaudžiai siejasi ir tarpusavio bendradarbiavimas sudaro sąlygas sukurti efektyvią socialinę vertę (žr. 4 pav.).

4 pav. Loginė pasitikėjimo instituciniuose tinkluose kūrimo schema
Sudaryta darbo autoriaus pagal Bučaitė ir Ambotaitė-Mazeliauskienė 2005

Hartay (2015) teigia, kad NVO ir savivaldos bendradarbiavimo būdai yra tokie:

1. Informacijos teikimas;
2. Konsultavimas;
3. Aktyvus įsitraukimas.

Pati efektyviausia bendradarbiavimo forma - aktyvus įsitraukimas - tai partnerystė, paremta bendru visuomenės atstovų (NVO sektoriaus) ir valstybės sektoriaus darbu, siekiant bendro tikslo. Aktyviai veikia abi pusės susitardamos dėl proceso, priemonių ir rezultato, o šios bendradarbiavimo formos esmė yra atskleisti ir išnaudoti visuomenės potencialą sprendžiant valstybei aktualias problemas. Dėl šių priežasčių aktyvus įsitraukimas laikytinas aukščiausiu bendradarbiavimo lygmeniu (NVO teisės institutas 2015, 9).

Aktyvų įsitraukimą Utenos rajono savivaldybėje atspindi sudaryta (Utenos rajono savivaldybės institucijos, įstaigos ir Utenos rajono savivaldybėje veikiančių NVO deleguoti atstovai) Nevyriausybinių organizacijų taryba, kurios tikslas - NVO palankios aplinkos kūrimas, Lietuvos

Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatyme numatytų principų įgyvendinimas Utenos rajono savivaldybėje. Taryba yra išsikėlusį uždavinius:

- remti ir skatinti Utenos rajono savivaldybės ir NVO bendradarbiavimą, aplinkos apsaugos, mokymo ir švietimo, jaunimo reikalų, kūno kultūros ir sporto, kultūros, žalingų įpročių prevencijos, socialinių reikalų, viešojo saugumo, gyventojų užimtumo, sveikatos priežiūros ir sveikatingumo ir kitose NVO veiklos srityse;

- organizuoti NVO veiklos viešinimą Utenos rajono savivaldybėje;
- skatinti naujų NVO steigimą Utenos rajono savivaldybėje.

Uždaviniams ir tikslui pasiekti Nevyriausybinių organizacijų taryba atlieka šias funkcijas:

- teikia Utenos rajono savivaldybės institucijoms siūlymus dėl Utenos rajono savivaldybės prioritetų, susijusių su NVO palankios aplinkos Savivaldybėje kūrimu, nustatymo ir NVO aktualių klausimų sprendimo, NVO programų ar projektų finansavimo;

- analizuoja Utenos rajono savivaldybės NVO sektoriaus problemas ir poreikius;
- teikia pasiūlymus Utenos rajono savivaldybės institucijoms, formuojančioms ir įgyvendinančioms NVO plėtros politiką Utenos rajono savivaldybėje, dėl NVO plėtros politikos ir jos įgyvendinimo prioritetų;

- rengia ir teikia Utenos rajono savivaldybės institucijoms siūlymus dėl sprendimų, kitų teisės aktų, reglamentuojančių NVO ir Utenos rajono savivaldybės bendradarbiavimą, veiklą;

- skleidžia informaciją apie Utenos rajono savivaldybėje veikiančias NVO, jų iniciatyvas, veiklą ir patirtį;

- organizuoja NVO pasitarimus, seminarus ir mokymus aktualiais veiklos klausimais;

- Utenos rajono savivaldybės ir NVO bendradarbiavimo klausimais bendradarbiauja su užsienyje veikiančiomis NVO ir jų veiklą koordinuojančiomis institucijomis (Utenos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos nuostatai 2014). Ši taryba sudaro sąlygas NVO inicijuoti teigiamus pokyčius socialinės vertės kūrimo, reiškiant savo pozicijas įvairiais klausimais, susijusiais su visuomene.

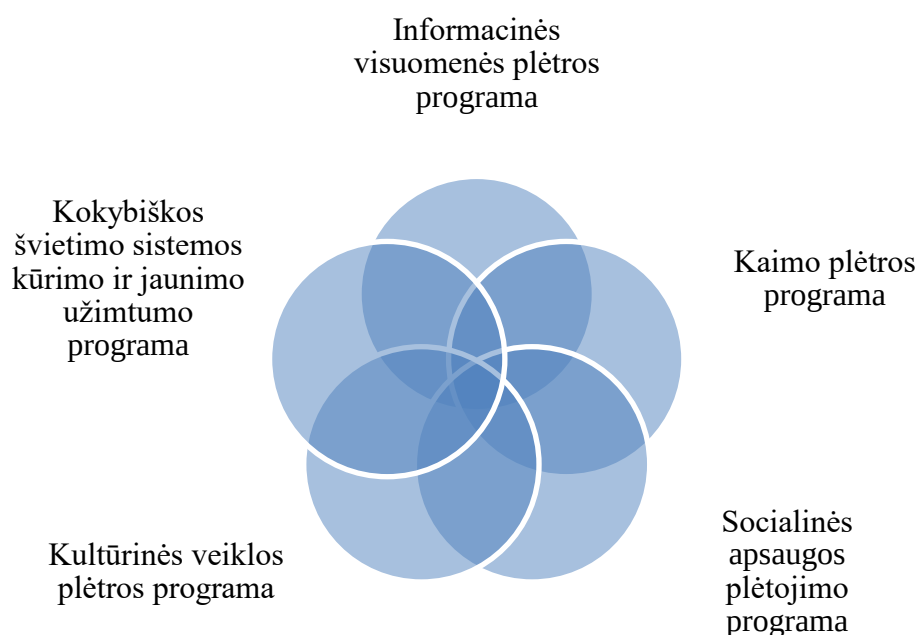
NVO ir Utenos rajono savivaldybės glaudų tarpusavio bendradarbiavimą atskleidžia ir tai, kad Utenos rajono savivaldybės 2017 metų biudžete (2017) NVO rėmimui skirta 20 tūkst. Eur.

Apibendrinus galima sakyti, kad NVO turi galimybes dalyvauti savivaldybių sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procese, gauti dalinį finansavimą, padedantį efektyviai veikti ir kurti socialinę vertę, tačiau jos pačios turi suvokti save, kaip visuomenės interesams atstovaujančią ir visuomenei atskaitingą organizaciją.

2.2. Nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės sąsajos su viešuoju valdymu Utenos rajono savivaldybėje

Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane akcentuojama, kad Utenos rajono savivaldybės administracija siekia sėkmingai skatinti ir plėtoti vietos savivaldą, užtikrinti Utenos rajono bendruomenės poreikių tenkinimą, subalansuotą plėtrą bei kokybišką viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimą.

Strateginio plėtros plano prioritetams įgyvendinti ir efekto rodikliams pasiekti yra išskirti strateginiai tikslai. Strateginio veiklos plano programos realizuojamos įgyvendinant strateginius tikslus. Galima išskirti programas, kuriose aktyviai veikia NVO (žr. 5 pav.)

5 pav. Utenos rajono savivaldybės programos, kuriose dalyvauja NVO
Sudaryta darbo autoriaus pagal Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginį veiklos planą 2017

1) *Informacinės visuomenės plėtros programa*, kurios vienas iš prioritetų – nuolat, laiku ir tiksliai pateikti žinias Utenos rajono gyventojams apie svarbiausias aktualijas ir Utenos rajono savivaldybės veiklą, kurti teigiamą Utenos, Utenos rajono savivaldybės įvaizdį. Įgyvendinant šią programą nuolat skelbiama informacija, užtikrinant nuolatinį šios informacijos srautą žiniasklaidos priemonėms: savivaldybės interneto svetainėje, seniūnijų interneto svetainėse, savivaldybės paskyroje socialiniuose tinkluose „Facebook“, „Instagram“, Utenos rajono ir respublikinėje spaudoje (Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginis veiklos planas 2017).

Prie šios programos įgyvendinimo prisideda ir NVO, nes jos atlieka vieną iš svarbiausių veiklų - tarpininkauja bendradarbiaujant valstybės sektoriaus įstaigoms, institucijoms ir visuomenei. Sukuriama efektyvi socialinė vertė - į gerąją pusę keičiasi žmonių, ypač gyvenančių atokiau nuo

didžiųjų miestų ir paslaugų centrų, gyvenimo sąlygos. Taip NVO savo veikla telkia ir stiprina bendruomenę; kuria bendradarbiavimo būdus ir ryšius tarp valdžios ir vietos bendruomenės; skatina pilietinį dalyvavimą siekiant visuomenės švietimo, o tai turi teigiamos įtakos didėjančios socialinės gerovės rezultatams (Vorevičienė 2016, 64) ir ateities perspektyvoms.

2) *Kaimo plėtros programa*, kuria siekiama ugdyti tvarią kaimo bendruomenę, stiprinti kaimo teritorinę savivaldą bei partnerystę, plėtoti darnų žemės ūkį ir stiprinti rajono kaimo vietovių ekonominį konkurencingumą. Siekiant aktyvinti kaimo gyventojų iniciatyvumą, bendruomeniškumą, užtikrinti ekonominę ir socialinę sanglaudą, darbo vietų išsaugojimą, naujų sukūrimą, plėsti ir modernizuoti ūkius ir alternatyvias veiklas, Utenos rajono savivaldybės 2015 m. spalio 29 d. sprendimu patvirtintas Utenos rajono savivaldybės kaimo rėmimo projektų finansavimo tvarkos aprašas (Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginis veiklos planas 2017). Projektus gali teikti Utenos rajono žemdirbius vienijančios visuomeninės organizacijos, Utenos kaimiškųjų seniūnijų bendruomenės ir kt. (Utenos rajono savivaldybės kaimo rėmimo projektų finansavimo tvarkos aprašas 2016). Prie minėtos programos įgyvendinimo prisideda ir NVO, nes viena iš NVO veiklos sričių - dalyvavimas projektinėje veikloje. Sukuriama socialinė vertė ta, kad projektų finansavimas užtikrina realų ir tinkamą programinio biudžeto formavimą, kuriuo siekiama suteikti NVO galimybes pasiekti išsikeltus tikslus, įgyvendinti strateginio plano uždavinius, užtikrinti viešųjų paslaugų teikimą ir realių bendruomenės poreikių tenkinimą. Pabrėžtina, kad kiekvienas planuotus rezultatus pasiekęs projektas gali būti pratęstas vėlesniais metais, taikant patobulintas veiklos formas ir įvertinus pakitusią tikslinės grupės situaciją (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras 2013, 28-29), atsižvelgiant į poreikius.

3) *Kokybiškos švietimo sistemos kūrimo ir jaunimo užimtumo programa*, kuri skirta trimis strateginiams tikslams – ugdymo proceso tobulinimui; kūno kultūros ir sporto prieinamumui; darnios jaunimo politikos vykdymui, siekiant sudaryti palankią aplinką žmogaus pilnaverčiam gyvenimui ir veiklai. Svarbu paminėti, kad įgyvendinant Utenos rajono savivaldybės kokybiškos švietimo sistemos kūrimo ir jaunimo užimtumo programos priemonę „Jaunimo veiklos organizacijų projektų vykdymas“ užtikrinamas jaunimo nevyriausybinių organizacijų vaidmuo Utenos rajone, sudaromos palankesnės galimybės tenkinti jaunimo nevyriausybinių organizacijų poreikius bei skatinamos jaunimo iniciatyvos, suteikiant jaunuoliams galimybes tenkinti įvairiapusių norus (Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginis veiklos planas 2017). Siekiant užtikrinti jaunų žmonių saviraišką, dalyvavimą sprendžiant savo problemas, Utenos rajono savivaldybės administracijos Jaunimo reikalų tarybos 2016 m. veiklos ataskaitoje rašoma, kad 2016 m. finansuota 17 jaunimo nevyriausybinių organizacijų projektų (skirta 17 tūkst. Eur).

4) *Kultūrinės veiklos plėtros programa*, kuri skirta saugoti bei puoselėti Utenos rajono kultūrinį savitumą. Kultūrinės veiklos plėtros programos priemonėse numatytas kultūrinės veiklos

projektų, religinių bendruomenių veiklos projektų ir nevyriausybinių organizacijų projektų finansavimas. Konkursas skelbiamas nurodant prioritetus. Vienas iš prioritetų yra nevyriausybinių organizacijų kultūrinės veiklos ir kultūrinės edukacijos projektai. Finansuojama nevyriausybinių organizacijų veikla, skatinanti bendruomeniškumą (Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginis veiklos planas 2017). 2016 m. Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus sprendimu skirta 37720 Eur dydžio finansavimas 18 NVO įgyvendinant projektus kultūrinėje srityje (Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas 2016). Nevyriausybinių organizacijų, vykdydamos projektus, sukuria socialinę vertę kultūros srityje – plėtoja socialinį kapitalą, skatina įvairių gyventojų užimtumą, ugdo gebėjimus, puoselėja saviraišką.

5) *Socialinės apsaugos plėtojimo programa*, kuri skirta socialinių paslaugų prieinamumo užtikrinimui, plėtojimui ir socialinei integracijai. Utenos rajono savivaldybė prisideda prie socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje plėtojimo skirdama finansavimą projektams įgyvendinti.

Pagal Utenos rajono savivaldybės 2016 m. socialinių paslaugų planą, 2016 m. skirtas finansavimas 5 NVO, teikiančioms socialinės reabilitacijos neįgaliesiems paslaugas. Šių projektų socialinė vertė išvelgiama konkrečiai gyventojų grupei – neįgaliesiems. Sudaromos įvairiapusės sąlygos integruotis į visuomenę, tapti pilnaverčiu nariu.

Kalbant apie socialinių paslaugų prieinamumą, Utenos rajone NVO veikla šioje srityje išvystyta neblogai, nes teikiamos įvairios paslaugos – ilgalaikė (trumpalaikė) socialinė globa, pagalba į namus, transportas, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose, būsto pritaikymas, sociokultūrinės, laikina nakvynė, intensyvi krizių įveikimo pagalba, užimtumas, maitinimo organizavimas, asmeninė higiena, priežiūra ir kt. Sukuriama socialinė vertė ta, kad NVO, besinaudojančios iniciatyva „iš apačios“, pirmosios sugeba nustatyti poreikius ir visuomenėje vyraujančias socialines problemas, yra dinamiškos, veikla pasižymi lankstumu, partneryste, taiko naujus netradicinius socialinių problemų sprendimo būdus, dažnai sprendžia tokias nepopuliarias socialines problemas, kurioms viešojoji administracija ir politikai skiria nepakankamai arba visai neskiria jokio dėmesio (Dromantienė 2003, 18).

Nevyriausybinių organizacijų įtrauktis į savivaldos funkcijų įgyvendinimą gali duoti įvairiapusiškos naudos:

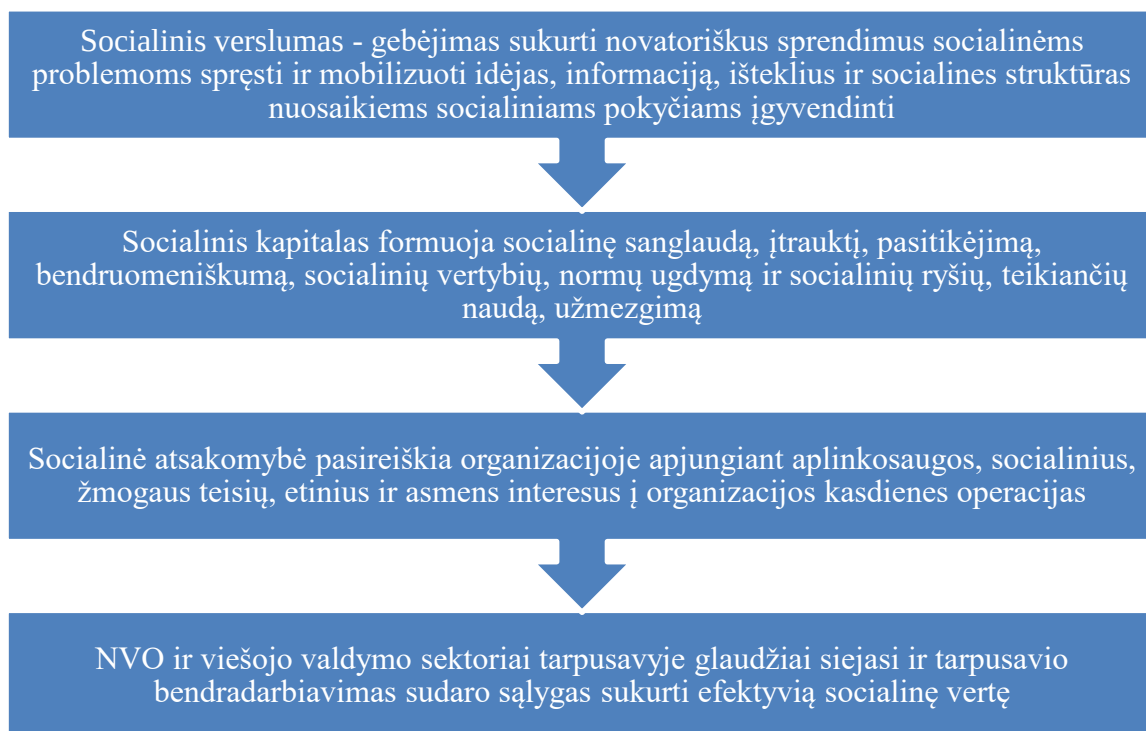
- Stiprina demokratiją (pilietinį dalyvavimą, viešumą, visuomeninę kontrolę ir pan.);
- Gerina viešųjų funkcijų įgyvendinimo kokybę. Viešųjų paslaugų teikime atviros vartotojų ir užsakovų galimybės rinktis paslaugų teikėją ir teikėjų galimybės įsijungti į paslaugų teikimą su savo pasiūlymais turėtų didinti paslaugų efektyvumą, t.y. nuolatos skatintų vystyti daugiau ir geresnių paslaugų už mažesnę kainą (Augustaitis 2001, 32) ir kt.

Apibendrinant galima sakyti, kad siekiant efektyvaus galių ir atsakomybių pasiskirstymo tarp viešojo ir nevyriausybinių sektorių, socialinio saugumo ir kokybiškų, prieinamų paslaugų bendruomenės nariams užtikrinimo, būtinas valstybinio ir trečiojo sektorių komunikavimo kontekstas. Tam reikalingos bendradarbiavimą ir bendravimą garantuojančios struktūros, konkrečiai pateiktos informacijos keitimosi, konsultavimosi, tarpininkavimo, finansavimo procedūros.

3. UTENOS RAJONO NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ KURIAMA SOCIALINĖ VERTĖ

3.1 Tyrimo metodologija

Atliekant tyrimą, remiamasi tokiomis teorinėje dalyje pateiktomis idėjomis (žr. 6 pav).:

6 pav. Tyrimo teorinis pagrindimas
Sudaryta darbo autoriaus

Šiame darbe vadovaujamasi teiginiu, kad socialinė vertė yra socialinio verslumo, socialinio kapitalo ir socialinės atsakomybės vystymas.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti kokią socialinę vertę kuria Utenos rajone veikiančios nevyriausybinės organizacijos nagrinėjant socialinės vertės sudedamąsias dalis.

Siekiant tikslo išsikelti tokie *uždaviniai*:

- Išnagrinėti socialinio verslumo svarbą socialinės vertės kūrimo procese, išsiaiškinant socialinio verslumo sąvoką;
- Išskirti socialinio kapitalo aspektą, nustatant sukuriama socialinio kapitalo pobūdį;
- Apibūdinti socialinę atsakomybę, aprašant socialinės atsakomybės pasireiškimo organizacijoje būdą;

- Ištirti Utenos rajone veikiančių NVO įtaką vietos savivaldos valdymui, akcentuojant dalyvavimą/nedalyvavimą Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane išskiriamose programose.

Tyrimo problema. Problema formuluotina klausimu - Kokią socialinę vertę kuria nevyriausybinių organizacijų Utenos rajono savivaldybėje?

Tyrimo hipotezė. Utenos rajono NVO kuriama socialinė vertė turi įtakos savivaldos valdymui.

Įgyvendinant tyrimo tikslą ir uždavinius, pasirinkta kiekybinio tyrimo strategija, leidžianti objektyviai pažvelgti į aplinką, kai atliekamas tyrimas (Valackienė ir Mikėnė 2008). Kiekybinių tyrimų privalumas yra tas, kad viskas išreiškiama skaičiais, galima nustatyti tam tikrų reiškinių ryšius (Kardelis 2002). Tyrimas atliktas taikant anketavimo metodą. Apklausa - duomenų rinkimo technika, kai respondentai iš esmės tuo pačiu (arba artimu jam) metu atsakinėja į raštu (anketoje) pateiktus klausimus (Luobikienė 2000). Pasirinktas apklausos metodas, kadangi tyrimo dalykas yra NVO kuriama socialinė vertė ir su ja susiję elementai.

Tyrimo instrumentas. Taikomas pusiau struktūruotas standartizuotas anoniminis klausimynas, kuriame pateikiamos aiškios klausimų formuluotės su atvirais klausimais (žr. 1 priedas) Anketos (klausimyno) struktūrą sudaro 37 klausimai, suskirstyti į įvadinę, pagrindinę ir „paso duomenų“ dalis:

- Įvadinė. Šioje dalyje įvardintas tiesioginis apklausos tikslas, pateikiama pildymo instrukcija, motyvuojanti dalyvauti tyrime informacija;

- Pagrindinė dalis. Klausimyne suformuoti klausimai, susiję su tyrimo problemineis klausimais. Kadangi pagal Popoviciu ir Popoviciu (2011) socialinė vertė glaudžiai siejasi su socialiniu verslumu ar net kartais šios sąvokos sutapatina, pagal Leadbeater (1997) – socialinė vertė yra viena iš socialinio kapitalo ciklo dalių, o pagal Mauricienę ir Paužuolienę (2014) socialinė vertė yra ir socialinė atsakomybė, nes daugumos organizacijų prioritetą yra visuomenės lūkesčių ir poreikių įgyvendinimas, todėl socialinės vertės sudedamosios dalys (socialinis verslumas, socialinis kapitalas, socialinė atsakomybė) išsiaiškintos praktiškai pateikus sąvokas, kurios asocijuojasi su socialinės vertės fenomenu ir prašant pasirinkti kelias alternatyvas, kurios glaudžiausiai siejasi su socialinės vertės samprata. Taip pat pateikiami klausimai siekiant ištirti Utenos rajone veikiančių NVO įtaką vietos savivaldos valdymui;

- „Paso duomenų“. Klausimyno pabaigoje pateikti netiesioginės informacijos apie organizaciją klausimai: organizacijos narių skaičius, įsteigimo metai, juridinis statusas ir kt.

Naudoti atviri ir uždari (plataus pasirinkimo klausimai), „arba-arba“ klausimai, nominalinės, ranginės klausimų skalės.

Svarbu paminėti, kad anketų grįžtamumo kvota - 75 proc.

Išsamus tyrimo duomenų analizavimas atliktas SPSS programiniu paketu (angl. – Statistical Package for the Social Sciences) ir Microsoft Excel - Microsoft Office programų paketo elektronine

skaičiuokle. Pagrindinis SPSS programinio paketo privalumas – didelė šiuolaikinių statistinių analizės metodų pasirinktis bei duomenų analizės rezultatų vizualizavimo priemonių (duomenų pateikimo lentelių, diagramų, skirstinių kreivių) įvairovė, lengvai įvaldoma dialoginė sąsaja (Pukėnas 2009). Tuo tarpu Microsoft Excel išskirtinis bruožas – duomenų apdorojimo dinamiškumas. Tyrimo rezultatų analizė atlikta aprašomosios statistikos, palyginimo metodais. Aprašomoji statistika naudinga kiekybinio tyrimo rezultatams nagrinėti, palyginimo metodas leidžia gautus tyrimų rezultatus palyginti su teorinėje dalyje parašytais prielaidomis. Tai duomenų sisteminimo ir grafinio vaizdavimo metodas, kuris leidžia daryti pagrįstas išvadas apie nagrinėjamas savybes (Čekanavičius ir Murauskas 2003). Aprašomosios statistikos esmę sudaro tokių parametrų, kaip vidurkiai, skaičiavimas ir interpretavimas.

Tyrimą atlikti padėję, trukdę veiksniai ir sunkumai. Atliekant tyrimą, pastebėtas respondentų pasyvumas pildant struktūruotą klausimyną. Dėl didelių darbo krūvių, buvo sunku susitarti su NVO dėl anketavimo atlikimo laiko (apklausoje nesutiko dalyvauti 6 organizacijos iš 18). Įžvelgtas nenoras išreikšti savo nuomonę atvirose klausimuose, kurie nebus nagrinėjami analizuojant gautus rezultatus.

Tyrimo objektas ir tiriamųjų imtis. Tyrimo objektas - Nevyriausybinų organizacijų kuriama socialinė vertė. Imtis sudaryta remiantis netikimybinio tiriamųjų grupės parinkimo būdu – tikslinių grupių formavimu. Tyrime dalyvavo NVO, esančių Utenos rajone, prisiregistravusios nevyriausybinų organizacijų registre, darbuotojai, pasirinkti pagal šiuos specifinius kriterijus – priklausomumas NVO (asmuo turi būti NVO narys), asmens statusas NVO (vadovas ar kitas darbuotojas, galintis atstovauti organizaciją), demografinė padėtis – NVO, esančios Utenos rajone. Respondentai atrinkti pagal proporcingai stratifikuotą imtį.

Imties reprezentatyvumą atskleidžia tinkamas tyrimo imties paskaičiavimas:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + 1/N}$$

kur n - imties dydis

Δ – paklaidos dydis (0,05)

N – generalinės visumos dydis.

$$n = \frac{1}{0,05^2 + 1/24}$$

$$n = 23$$

Formulės taikymas leidžia apskaičiuoti reikiamą imties dydį, todėl galima padaryti patikimas išvadas apie visą populiaciją. Nors apklausoje dalyvavo 18 organizacijų iš 24 apklaustųjų, tačiau atsakiusiųjų buvo dauguma. Galima sakyti, kad imtis yra reprezentatyvi.

Tyrimo eiga ir organizavimas. Tyrimas buvo atliktas 2018 m. kovo mėn. Tyrime dalyvavo 18 respondentų. Respondentai apie atliekamą tyrimą buvo informuoti iš anksto, supažindinti su tyrimo tikslu, uždaviniais, paaiškintas atliekamo tyrimo reikalingumas, gautų rezultatų panaudojimo būdas.

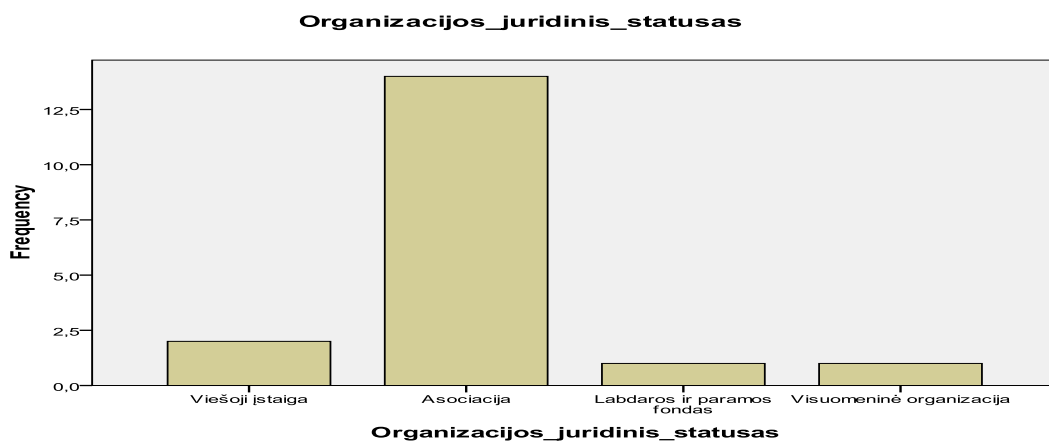
Tyrimo etika. Visi tyrimo dalyviai apklausoje dalyvavo laisva valia, buvo garantuojamas atsakymų konfidencialumas. Tyrimo metu buvo laikomasi mokslinės etikos principų:

- Geranoriškumo. Užtikrinta aplinka, kurioje respondentai nejaučia nerimo ar baimės, vykdant anketavimą;
- Pagarbos asmens orumui. Nebuvo įtakos tiriamiesiems apsisprendžiant dalyvauti ar nedalyvauti tyrime;
- Teisingumo. Respondentai parinkti pagal konkrečius kriterijus, susijusius su pagrindinėmis baigiamojo darbo temos sąvokomis, tyrimo objektu ir tyrimo problema. Užtikrintas privatumo išsaugojimas;
- Teisės gauti tikslią informaciją. Tyrimo dalyviai informuoti apie visus jiems nerimą keliančius aspektus;
- Neapsaugotų grupių saugumo (Žydzžiūnaitė 2011). Nebuvo apklausiamos specifinės grupės – vaikai, proto ar emocijų negalią turintys asmenys, fiziškai neįgalūs asmenys.

Validumo užtikrinimas. Matomas vidinis validumas, nes tyrimu galima pagrįsti teorines prielaidas, esančias mokslinėje literatūros apžvalgoje. Išorinis validumas taip pat įžvelgiamas, nes imtis formuota tikimybinio būdu, parenkant tokį imties dydį, kuris leidžia reprezentuoti tiriamąją populiaciją.

3.2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė

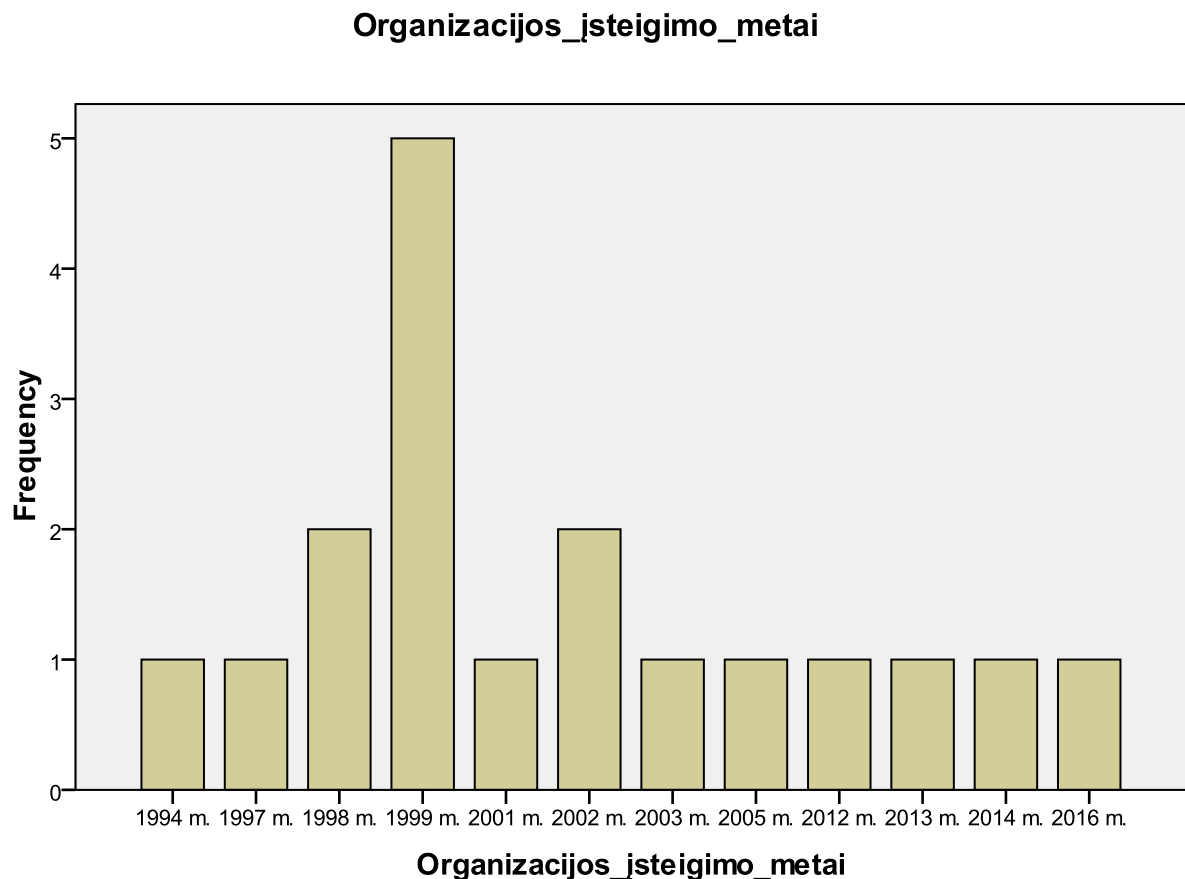
Tyrimo dalyvavo 18 nevyriausybinių organizacijų, registruotų Utenos rajone. 14 iš jų turėjo asociacijos, 2 – viešosios įstaigos, 1 – labdaros fondo ir 1 – visuomeninės organizacijos juridinį statusą (žr. 7 pav.).

7 pav. Organizacijos juridinis statusas

Pastebėta, kad daugiausia organizacijų yra įteisinusios asociacijos statusą. Žinoma, kad dažniausiai asociacijos nariai moka nario mokestį. Atsiranda galimybė profesionalius specialistus sujungti su narių kapitalu bendram asociacijos tikslui pasiekti. Taip gali išsivystyti kokybiškas asociacijos narių poreikių tenkinimas, kuris sudaro prielaidą socialinės vertės kūrimui.

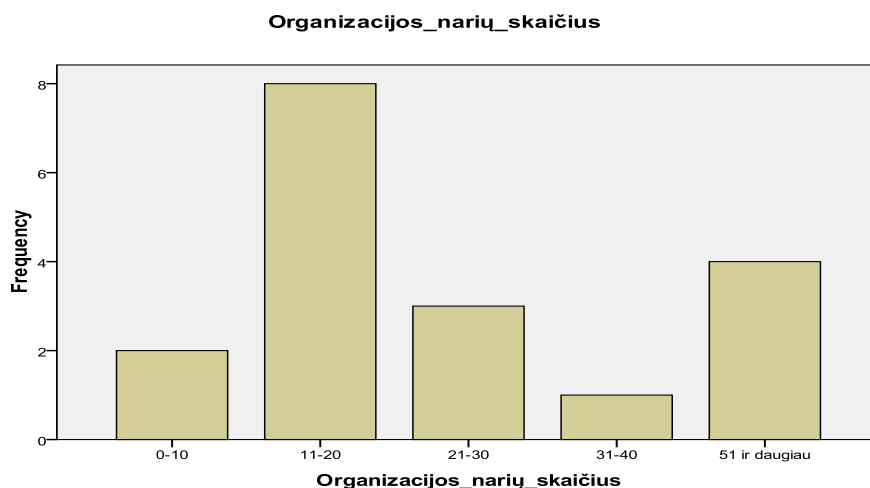
Tyrimo rezultatai atskleidė, kad iš apklausoje dalyvavusių organizacijų viena pirmųjų įsteigta 1994 m. Paminėtina, kad 5 organizacijos įsteigtos 1999 m., o viena paskutiniųjų – 2016 m. (žr. 8 pav.).

8 pav. Organizacijos įsteigimo metai

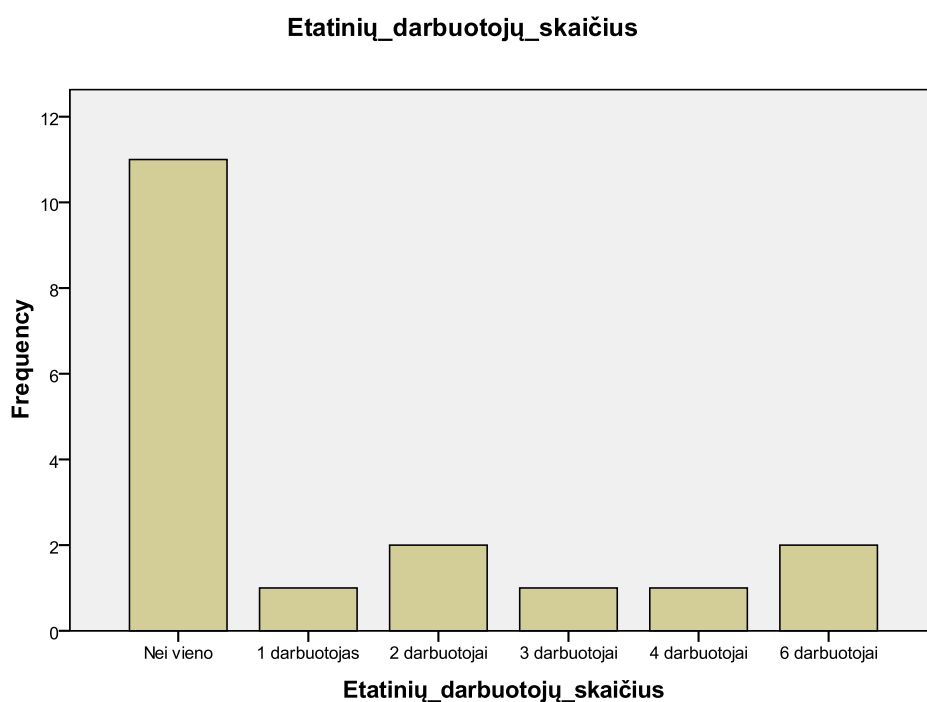
Galima sakyti, kad ilgametė organizacijų darbo patirtis turi pakankamą ir nusistovėjusią darbo sistemą, patikimus darbuotojus, nuolatinius narius, teisinę bazę ir kt. Be išvardintų aspektų neegzistuojant jokia NVO, o tuo labiau nebūtų sukuriama jokia nauda, įskaitant ir socialinę vertę.

Kadangi organizacijose yra nemažai narių (nuo 0 iki 10 narių – 2 organizacijos, nuo 11 iki 20 – 8, nuo 21 iki 30 – 2, nuo 31 iki 40 – 1, nuo 41 iki 50 – 1, nuo 51 ir daugiau – 4), galima sakyti, kad sukuriama socialinė vertė apima organizacijos narius ir juos supančią aplinką (žr. 9 pav.).

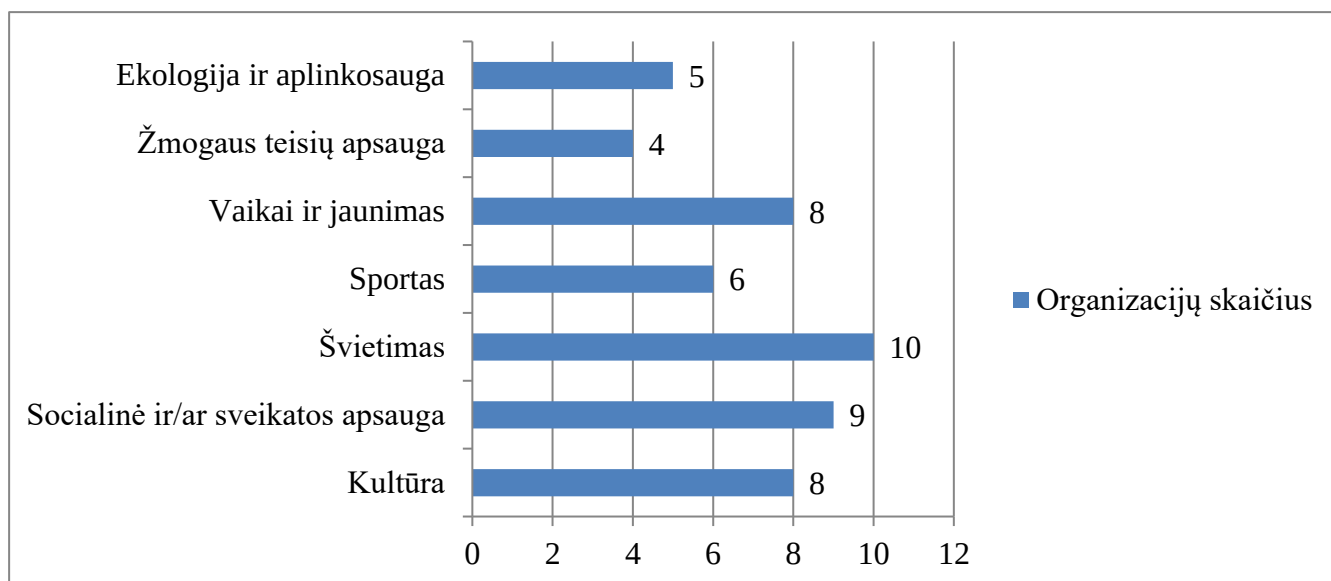
9 pav. Organizacijos narių skaičius

Apklausoje dalyvavusiose organizacijose dirba pakankamai mažai etatinių darbuotojų (2 organizacijose dirba 6 darbuotojai, 2 organizacijose – 3 darbuotojai ir t.t.). Pabrėžtina, kad 11 NVO neturi nei vieno etatinio darbuotojo (žr. 10 pav.). Esant etatiniams darbuotojams organizacijoje, pastebėtina mažesnė darbuotojų rotacija. Nuolatiniai darbuotojai labiau įsigilina į organizacijos darbo specifiką, tampa lojalūs, profesionalūs. Esant stabilumui NVO, vietos savivaldai lengviau užmegzti kontaktą ir palaikyti glaudų tolimesnį bendravimą, o kokybiškas tarpusavio bendradarbiavimas kuria daugialypę socialinę vertę.

10 pav. Etatinių darbuotojų skaičius

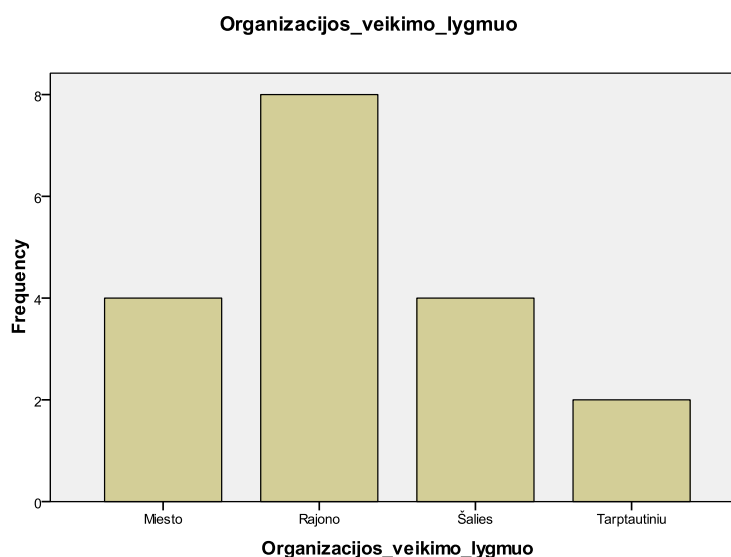
Kalbant apie Utenos rajone veikiančių organizacijų pagrindines veiklas, galima sakyti, kad organizacijos yra lanksčios ir teikia įvairias paslaugas, susijusias su švietimu – 10 NVO pasirinko šį atsakymų variantą, socialinė ir/ar sveikatos apsauga – 9, kultūros – 8, vaikų ir jaunimo – 8, sporto – 6, ekologijos ir aplinkosaugos – 5, žmogaus teisių apsaugos – 4 (žr. 11 pav.).

11 pav. Pagrindinės organizacijos vykdomos veiklos

Išvelgus vykdomų veiklų įvairiapusiškumą, galima sakyti, kad paslaugas galima suteikti įvairiems žmonėms su skirtingais lūkesčiais, o tai viena iš prielaidų sėkmingam socialinės vertės sukūrimui.

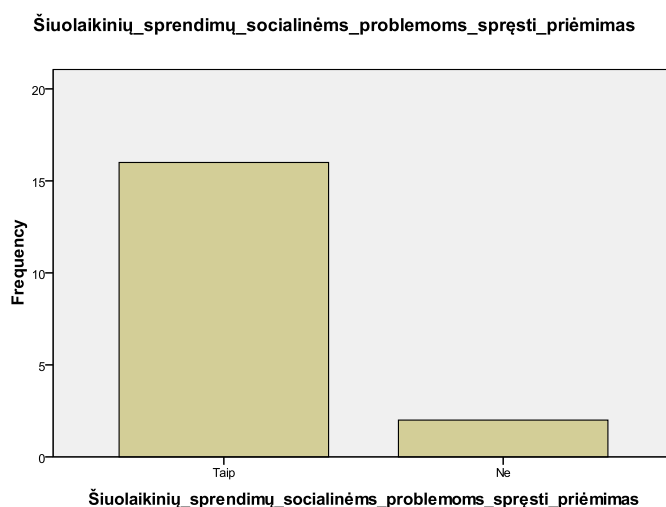
Analizuojant tyrimo rezultatus pastebėta, kad NVO dažniausiai veikia Utenos rajono lygmeniu (8 organizacijos), po 4 organizacijas - miesto ir šalies plotmėse, 2 organizacijos – tarptautiniu lygiu (žr. 12 pav.)

12 pav. Organizacijos veikimo lygmuo

NVO veikimas rajono lygmeniu atskleidžia, kad nevyriausybines organizacijas yra prieinamos visiems norintiems, neatsižvelgiant į gyvenamąją vietovę, o tai leidžia individams save realizuoti, jaustis pilnaverčiu visuomenės nariu. Pabrėžtina, kad laiminga visuomenė tai vienas iš sukuriamos socialinės vertės rezultatų.

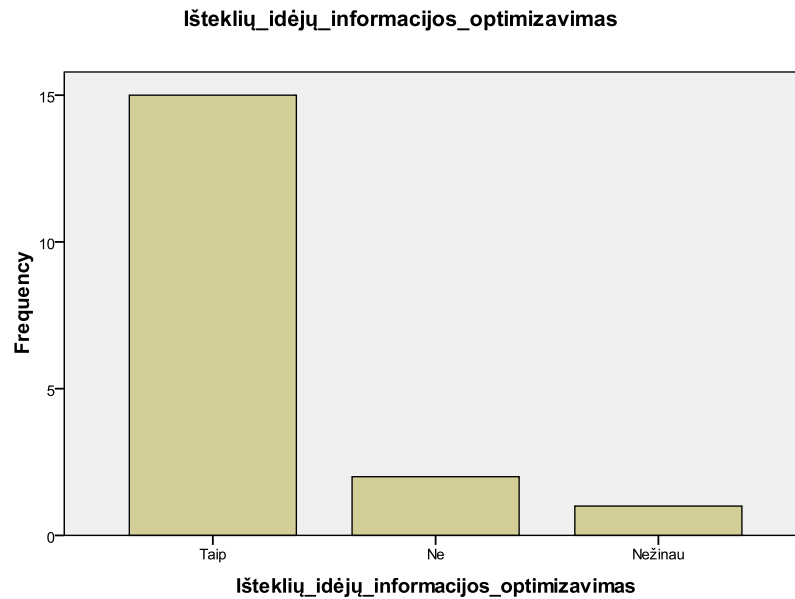
Kadangi viena iš socialinės vertės sudedamųjų dalių yra socialinis verslumas, apklausoje siekta išsiaiškinti ar Utenos rajone egzistuojančios NVO turi socialiniam verslumui būdingų charakteristikų. Pagal Kėrytę (2014) viena iš charakteristikų – organizacijos gebėjimas priimti šiuolaikinius sprendimus socialinėms problemoms spręsti. 16 respondentų mano, kad NVO turi šį gebėjimą, 2 – ne (žr. 13 pav.)

13 pav. Šiuolaikinių sprendimų socialinėms problemoms spręsti priėmimas

Daugumos organizacijų gebėjimas priimti sprendimus rodo, kad NVO sugeba išanalizuoti sprendimo priėmimo proceso etapus – problemos nustatymą, sprendimų rengimą, sprendimų priėmimą, sprendimų įgyvendinimą ir sprendimų priėmimo vertinimą (Buškevičiūtė ir Raipa 2010, 21-31). Tinkamas situacijos išanalizavimas ir efektyviausios alternatyvos pasirinkimas parodo, kad NVO geba pasiekti esminį viešojo sprendimo tikslą (visuomenės gerovės požiūriu)– maksimaliai patenkinti klientų poreikius, kuriant socialinę vertę.

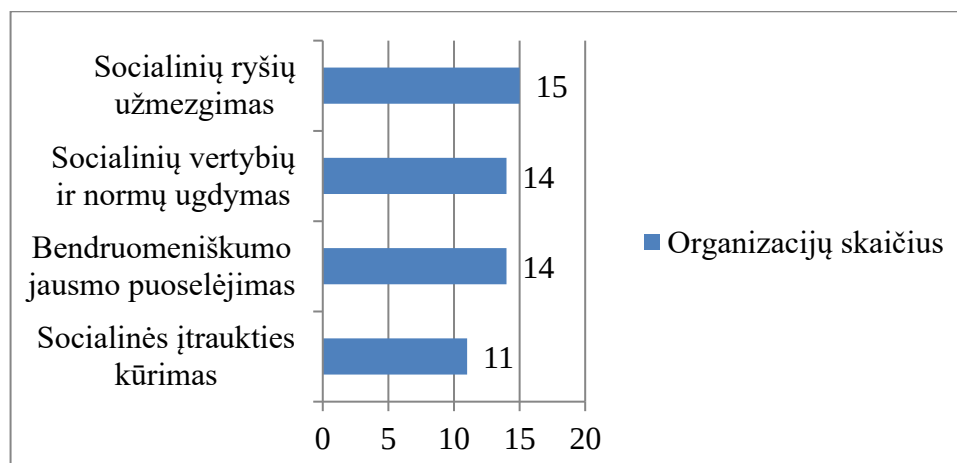
Kitas socialinio verslumo bruožas – organizacijos sugebėjimas optimizuoti išteklius, idėjas, informaciją socialinių pokyčių įgyvendinimui. 15 apklaustųjų mano, kad turi šį sugebėjimą, 2 – ne, 1 – nežino (žr. 14 pav.)

14 pav. Išteklių, idėjų, informacijos optimizavimas

Galima sakyti, kad šis sugebėjimas rodo, kad organizacijos yra socialiai verslios, nes pagal Barraket ir Collyer (2009) socialinis verslumas – tai kūrybiškas ir verslus veiklos būdas, kuris skatina burtis į bendruomenes ir naudoti tam tikrus išteklius siekiant ne pelno, o socialinės gerovės. Taigi pagrindžiama teorinė prielaida pagal Popoviciu ir Popoviciu (2011), kad socialinis verslumas apibrėžiamas kaip gebėjimas sukurti novatoriškus sprendimus socialinėms problemoms spręsti ir mobilizuoti idėjas, informaciją, išteklius ir socialines struktūras nuosaikiems socialiniams pokyčiams įgyvendinti.

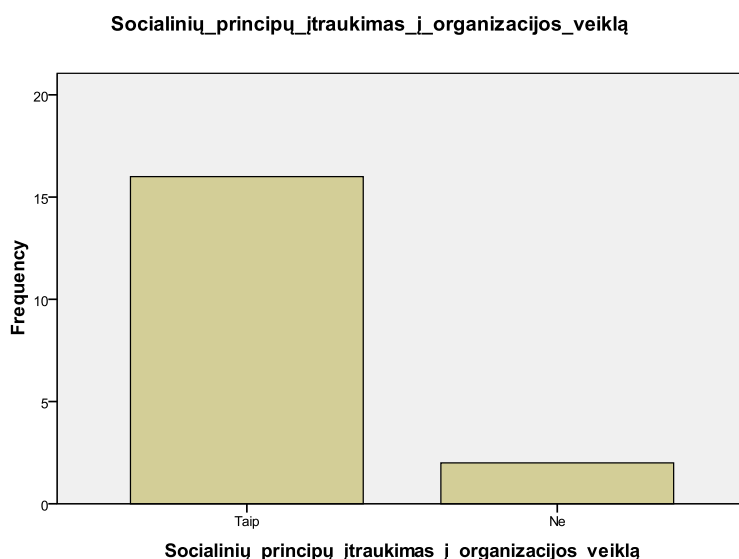
Atliekant tyrimą siekta išsiaiškinti prie kokių socialinio kapitalo sudedamųjų dalių prisideda NVO. Šiame klausime buvo galima pasirinkti kelis atsakymų variantus. 15 apklaustųjų mano, kad jų organizacijos užmezga socialinius ryšius, teikiančius naudą, po 14 – ugdo socialines vertybes ir normas bei puoselėja bendruomeniškumo jausmą, 11 – kuria socialinę įtrauktį (žr. 15 pav.)

15 pav. Socialinio kapitalo sudedamosios dalys

Pastebėta, kad atsakymai pasiskirstė pakankamai panašiai. Respondentai mano, kad visos socialinio kapitalo dalys yra svarbios ir susijusios tarpusavyje. Taigi pagrindžiama teorinė prielaida, kad socialinis kapitalas formuoja socialinę sanglaudą, įtrauktį, pasitikėjimą, bendruomeniškumą, socialinių vertybių, normų ugdymą ir socialinių ryšių, teikiančių naudą, užmezgimą. Paminėtą teorinę idėją palaiko ir Putnam (2000) rašydamas, kad socialinis kapitalas - tai socialinis tinklas, pasižymintis tam tikro laipsnio individų pasitikėjimu ir patikimumu bei normomis, leidžiančioms visuomenei veikti efektyviau. Galima sakyti, kad socialinis kapitalas prisideda prie socialinės vertės kūrimo.

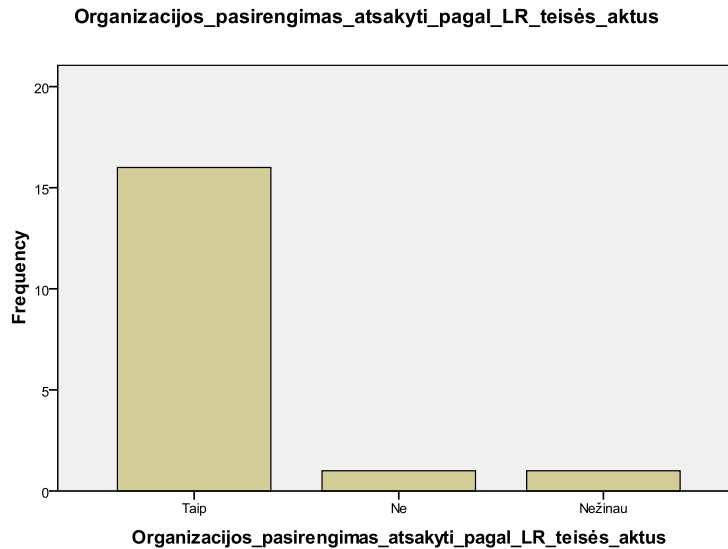
Kita socialinės vertės sudedamoji dalis yra socialinė atsakomybė, kuri pasireiškia organizacijoje apjungiant aplinkosaugos, socialinius, žmogaus teisių, etinius ir asmens interesus į organizacijos kasdienes operacijas. Apklausoje metu siekta išsiaiškinti ar NVO į savo veiklą įtraukia socialinius principus. 16 NVO iš 18 atsakė, jog savo veikloje remiasi socialiniais principais, o 2- ne (žr. 16 pav.)

16 pav. Socialinių principų įtraukimas į organizacijos veiklą

Galima sakyti, kad socialinių principų laikymasis organizacijoje rodo NVO patikimumo laipsnį ir profesionalumą. Paminėtus principus galima būtų prilyginti viešojo administravimo objektyvumo principui, nes sprendimo priėmimas ir kiti veiksmai turi būti objektyvūs ir nešališki. Taip bus sukuriamas objektyvi socialinė vertė.

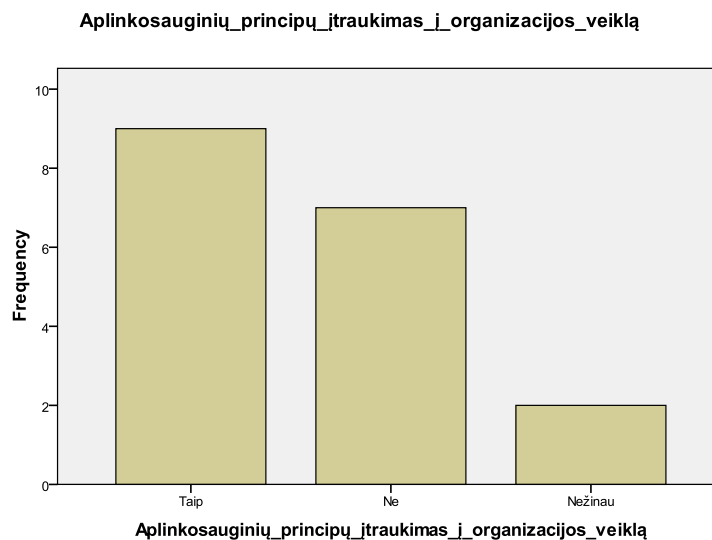
Tyrimo metu siekta išsiaiškinti ar organizacijos yra pasirengusios atsakyti pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus už netinkamus poelgius ir veiksmus. 16 organizacijų teigia, kad yra pasirengusios, 1 – ne ir 1 – nežino (žr. 17 pav.).

17 pav. Organizacijų pasirengimas atsakyti pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus

Pabrėžtina, kad dauguma organizacijų žino apie galimas neteisėtos veiklos pasekmes ir pasiruošusios atsakyti už netinkamus poelgius. Tai tarsi pareigos visuomenei ir valstybei supratimas, santykis su visuomenės dorovės reikalavimais. Tai sudaro prielaidas teisėtai socialinei vertei kurti.

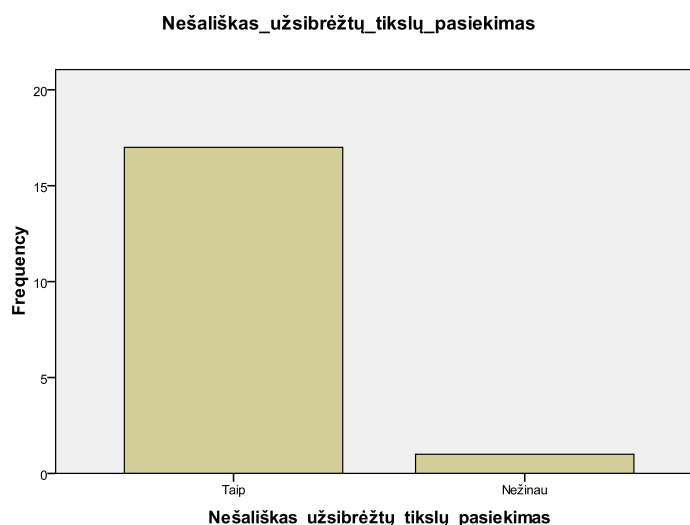
Tyrimu siekta išsiaiškinti ar organizacijų veikla grindžiama aplinkosauginiais principais. 9 NVO mano, kad jos remiasi aplinkosauginiais principais, 7 – ne, o 2 – nežino (žr. 18 pav.)

18 pav. Aplinkosauginių principų įtraukimas į organizacijos veiklą

Galima sakyti, kad savanoriška aplinkosauginė ir socialinė veikla tampa svarbiu veiksniu, gerinančiu įmonių, viešųjų įstaigų ar nevyriausybinų organizacijų įvaizdį ir didinančiu jos vertę (Drūteikienė 2003).

Vienas iš tyrimo klausimų buvo apie nešališką užsibrėžtų tikslų pasiekimą. 17 organizacijų mano, jog turi tokį sugebėjimą, 1 – nežino (žr. 19 pav.)

19 pav. Nešališkas užsibrėžtų tikslų pasiekimas

„Transparency International“ Lietuvos skyrius 2007 m. atliko NVO atstovų apklausą apie NVO skaidrumą. Pastebėta, kad nevyriausybinės organizacijos geriausiai atlieka tokius skaidrumo darbus, kaip aiškus organizacijos misijos formulavimas ir užsibrėžtų tikslų siekimas bei organizacijos narių ir darbuotojų skatinimas laikytis profesinės etikos standartų („Transparency International“ Lietuvos skyrius 2007). Galima sakyti, kad nešališkai pasiekus tikslą visada yra įžvelgiama nauda, taip pat ir socialinė, kuri sukuria vertę.

Tyrimo metu taip pat siekta sužinoti ar NVO veikla vykdoma skaidriai. 17 respondentų teigia, kad veiklos vykdymas yra skaidrus, 1- ne (žr. 20 pav.)

20 pav. Skaidrus organizacijos veiklos vykdymas

Pabrėžtina, kad NVO veiklos skaidrumu abejoja Lietuvos gyventojai. 2010 m. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras atliko reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą, kuria siekė ištirti dalyvavimą savanoriškoje veikloje ir atlikti NVO veiklos vertinimą. 27% respondentų teigė, kad lėšos panaudojamos neskaidriai (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras 2010). Galima sakyti, kad būtina, jog organizacijos planai, veikla, finansavimas, veiklos ataskaitos būtų aiškiai pateiktos ir lengvai prieinamos visuomenei informacinėje erdvėje. Tuomet būtų galima be interpretacijų įžvelgti NVO sukuriamą tiek socialinę, ekonominę ir kitas vertes.

Apibendrinant galima sakyti, kad socialinė atsakomybė organizacijoje pasireiškia socialinių principų įtraukimo į veiklą, pasirengimo atsakyti pagal LR teisės aktus, nešališko tikslų pasiekimo ir skaidrios veiklos būdais.

Atliekant tyrimą, siekta išsiaiškinti ar Utenos rajone veikiančios NVO dalyvauja Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane išskiriamose programose. Duomenys atskleidė, kad 10 organizacijų dalyvauja kokybiškos švietimo sistemos kūrimo ir jaunimo užimtumo programoje, 9 – informacinės visuomenės plėtros programoje, po 8 – kultūrinės veiklos plėtros ir socialinės apsaugos plėtojimo programose, 2 – kaimo plėtros programoje (žr. 3 lentelę).

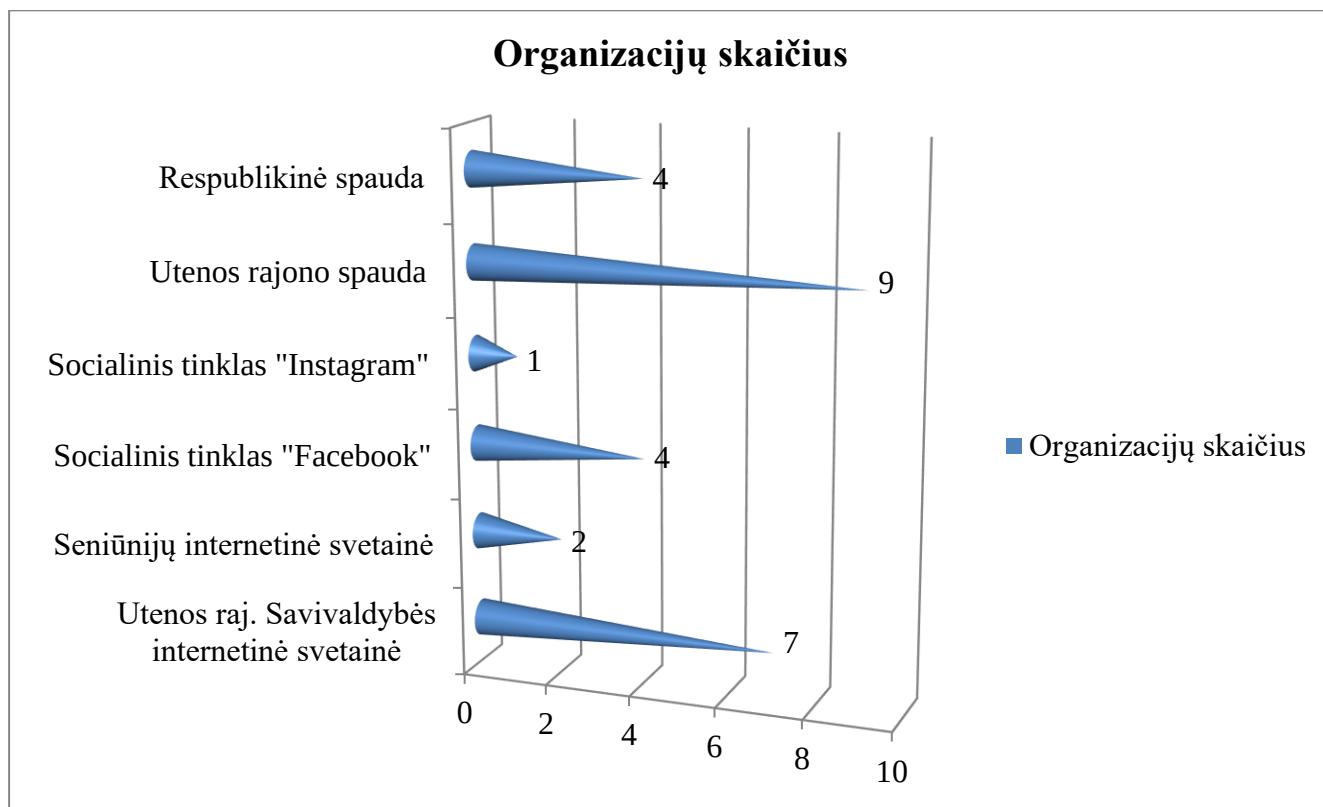
3 lentelė. Organizacijų dalyvavimas programose

Programa	Dalyvaujančių organizacijų skaičius
Informacinės visuomenės plėtros programa	9
Kaimo plėtros programa	2
Kokybiškos švietimo sistemos kūrimo ir jaunimo užimtumo programa	10
Kultūrinės veiklos plėtros programa	8
Socialinės apsaugos plėtojimo programa	8

NVO dalyvavimas programose pagrindžia teorinę prielaidą, kad pati efektyviausia bendradarbiavimo forma yra aktyvus įsitraukimas. Tai partnerystė, paremta bendru valstybės sektoriaus bei visuomenės atstovų (NVO sektoriaus) darbu, siekiant bendro tikslo (NVO teisės institutas 2015, 9). Tyrimo rezultatai rodo, kad yra įgyvendinamas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnyje išskirtas savivaldybės gyventojų dalyvavimo tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus principas. Taigi pastebima NVO įtaka vietos savivaldos valdymui, nes savivaldos institucijų veikimo principas yra ne tik tarnauti žmonėms, įtraukti piliečius į sprendimų priėmimą, bet ir įgalinti juos tai daryti. Tai suteikia rimtą pagrindą manyti, jog nevyriausybinių organizacijų svarba ir jų vykdoma veikla yra reali pagalba, o ne kliūtis, savivaldybėms įgyvendinti

savo funkcijas ir tiesiogiai tarnauti žmonėms (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras 2006).

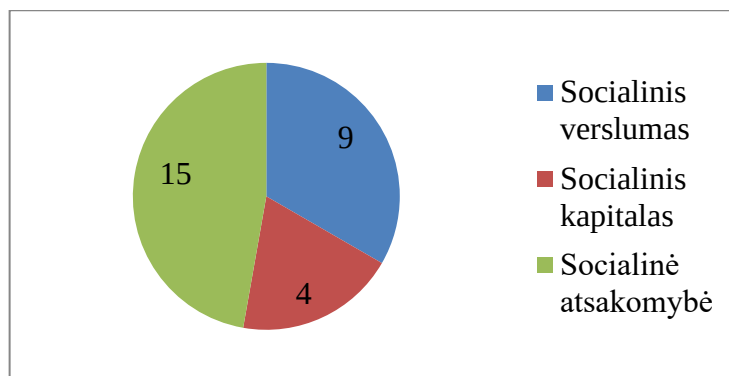
Kalbant apie informacinės visuomenės plėtros programą, išskirtina, kad pagrindiniai būdai, kuriais teikiama informacija apie organizaciją, yra informacijos teikimas Utenos rajono spaudoje (9 pasirinkimai) ir informacijos teikimas Utenos rajono savivaldybės internetinėje svetainėje (žr. 21 pav.)

21 pav. Informacijos apie organizaciją teikimo būdai

Išanalizavus duomenis, pastebėta, kad yra įgyvendinamas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnyje išskirtas veiklos skaidrumo principas, o tai turi įtakos vietos valdžiai, kadangi mokslinėje literatūroje skaidrumas sietinas su informacijos laisve, galimybe piliečiams ir kitiems asmenims kritikuoti valdžios įstaigų veiklą. Tai būtina prielaida neįsigalėti korupcijai, protekcionizmui, vieno asmens diskriminavimui ir privilegijų teikimui kitiems (Heald 2003).

Atliekant tyrimą, siekta ištirti kaip NVO mano prie kokios socialinės vertės sudedamosios dalies įgyvendinimo prisideda dalyvavimas informacinės visuomenės plėtros programoje. Į šį klausimą buvo galima pasirinkti kelis atsakymų variantus. 15 respondentų mano, kad dalyvavimas minėtoje programoje prisideda prie socialinės atsakomybės vystymo, 9 – prie socialinio verslumo ir 4 – prie socialinio kapitalo (žr. 22 pav.)

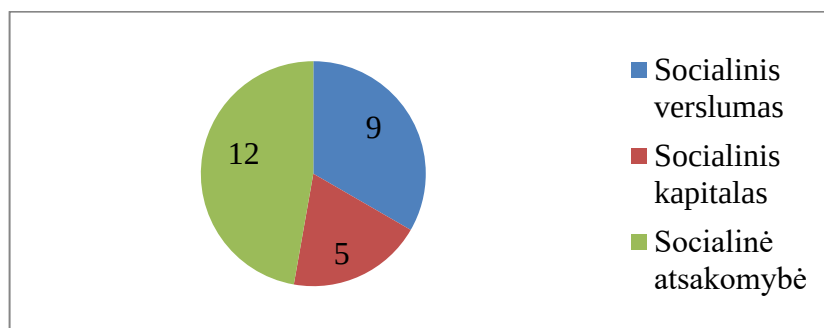

22 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant informacinės visuomenės plėtros programoje

Galima išvelgti tam tikras sąsajas tarp socialinės atsakomybės ir NVO dalyvavimo informacinės visuomenės plėtros programoje. Pagrindiniai dalyvavimo programoje būdai yra susiję su informacine plotme, kurioje talpinama informacija, o vienas iš socialinės atsakomybės principų, įvardijamų mokslinėje literatūroje, yra skaidrumas (pilnos informacijos apie faktus, kurie gali paveikti suinteresuotas šalis, pateikimas) (ISO 26000 Guidance and social responsibility 2010). Tai tarsi vietos savivaldos ir NVO atskaitomybė visuomenei, kuri glaudžiai tarpusavyje sujungia nevyriausybinių ir valdžios sektorius bendram tikslui – visuomenės informavimui.

Apklaustos metu paaiškėjo, kad kaimo plėtros programoje dalyvauja tik 2 organizacijos. Tam įtakos turi NVO veiklos pobūdis, vietos bendruomenės socialiniai ryšiai, politinis elitas, materialiniai ir žmogiškieji resursai bei infrastruktūros išvystymo lygis (Chevalier ir kt. 2015). Abi organizacijos programoje dalyvauja treči metai. Tai rodo, kad programa yra efektyvi, tęstinė tam tikrai grupei individų ir suteikianti specifinę naudą.

Dauguma apklaustųjų mano, kad dalyvavimas kaimo plėtros programoje prisideda prie socialinės atsakomybės ugdymo (12 atsakymų), 9 – socialinio verslumo ir 5 – socialinio kapitalo (žr. 23 pav.)

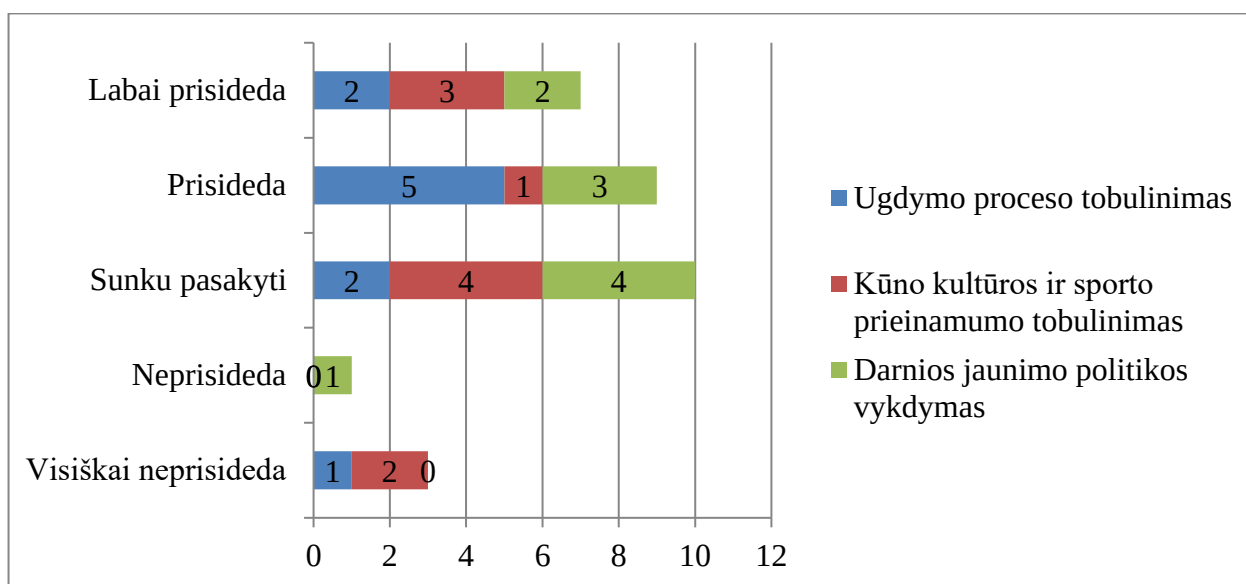

23 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant kaimo plėtros programoje

Pastebimos tam tikros sąsajos tarp socialinės atsakomybės ir NVO dalyvavimo kaimo plėtros programoje. Vienas iš socialinės atsakomybės principų, įvardijamų mokslinėje literatūroje, yra

dėmesys suinteresuotosioms šalims - įsiklausyti ir atsižvelgti į asmenis ar organizacijas, kurios išreiškia susidomėjimą įmonės veikla (ISO 26000 Guidance and social responsibility 2010). Galima sakyti, kad NVO, dalyvaujančios kaimo plėtros programoje, suteikia galimybes aktyviai įsitraukti į visuomeninę veiklą kaimiškų vietovių gyventojus, o tai padeda įgyvendinti Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnyje išskirtą bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimo principą.

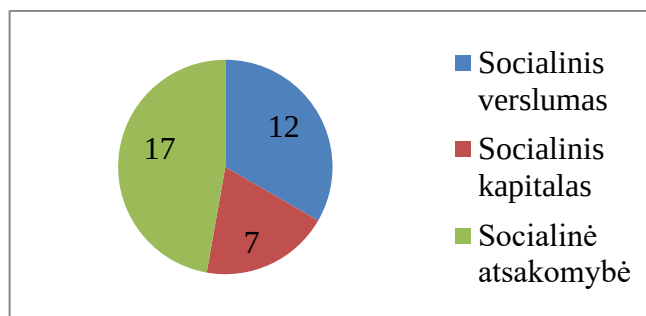
Analizuojant gautus duomenis išaiškėjo, kad kokybiškos švietimo sistemos kūrimo ir jaunimo užimtumo programoje dalyvauja 10 organizacijų, kurios prisideda prie Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginių tikslų tokių, kaip ugdymo proceso tobulinimo, kūno kultūros ir sporto prieinamumo tobulinimo, darnios jaunimo politikos vykdymo (žr. 24 pav.)

24 pav. Strateginiai tikslai, prie kurių prisideda NVO

Pažvelgus į paveikslą, matyti, kad labiausiai prisidedama prie ugdymo proceso tobulinimo (5 respondentai atsakė, kad „prisideda“) ir kūno kultūros, sporto prieinamumo tobulinimo (3 respondentai atsakė, kad „labai prisideda“). Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2016 metų pabaigoje Utenos rajono savivaldybėje gyveno 7 160 jaunų (14–29 m.) asmenų. Tai sudarė 18,4 proc. visų Utenos rajono savivaldybės gyventojų. Pastebėtina, kad NVO dalyvavimas minėtoje programoje užtikrina jaunimo interesus tam tikrose viešosios politikos srityse (Utenos rajono savivaldybės jaunimo politikos strategija 2018-2024 metams 2018), o vietos savivalda pagal Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymą formuoja ir įgyvendina savivaldybės jaunimo politiką (Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas 2003). Glaudus NVO ir savivaldos bendradarbiavimas kuria įvairialypę socialinę vertę jaunimo atžvilgiu.

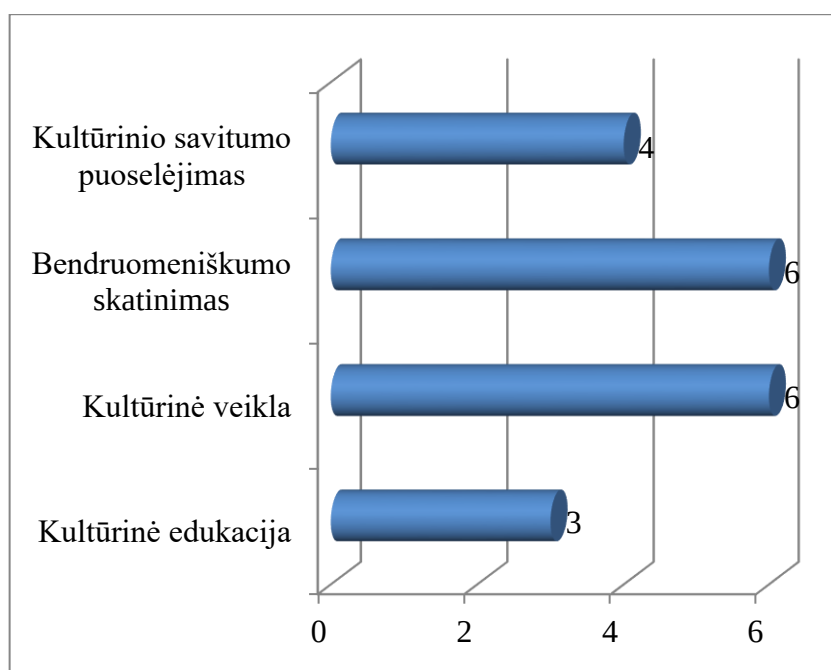
Diduma respondentų mano, kad dalyvavimas kokybiškos švietimo sistemos kūrimo ir jaunimo užimtumo programoje prisideda prie socialinės atsakomybės ugdymo (17 atsakymų), 12 – socialinio verslumo ir 7 – socialinio kapitalo (žr. 25 pav.)

25 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant kokybiškos švietimo sistemos kūrimo ir jaunimo užimtumo programoje

Galima sakyti, kad socialinės atsakomybės ugdymas įtakoja NVO veiklos pasekmes jaunimo interesų tenkinime ir mokosi atkreipti dėmesį į lūkesčius, kuriuos gali perteikti savivaldos institucijose dirbantys jaunimo koordinatoriai. Tai rodo, kad nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės ryšys yra pakankamai glaudus.

Kita programa, kurioje gali dalyvauti NVO, yra kultūrinės veiklos plėtros programa. Joje dalyvauja 8 organizacijos, kurių pagrindinės prioritetinės sritys yra kultūrinė veikla (6 pasirinkimai) ir bendruomeniškumo skatinimas (6 pasirinkimai) (žr. 26 pav.)

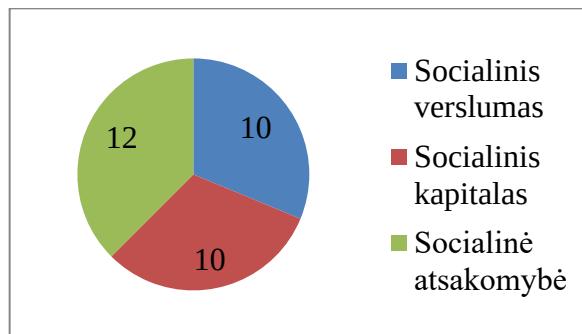

26 pav. Prioritetinės sritys

Svarbiausios išskirtos prioritetinės sritys iliustruoja Aleksandravičiaus ir Žukovskio (2011) samprotavimus, kad šiuo metu bendruomenių veikloje dominuoja kultūrinė veikla. Tai yra klasikinis

bendruomeninio gyvenimo vystymosi kelias. Tokia veikla padeda sutelkti žmones, sukurti bendruomeniškumo atmosferą, sumažinti priešišumą ir nepasitikėjimą, o tai jau yra socialinė vertė.

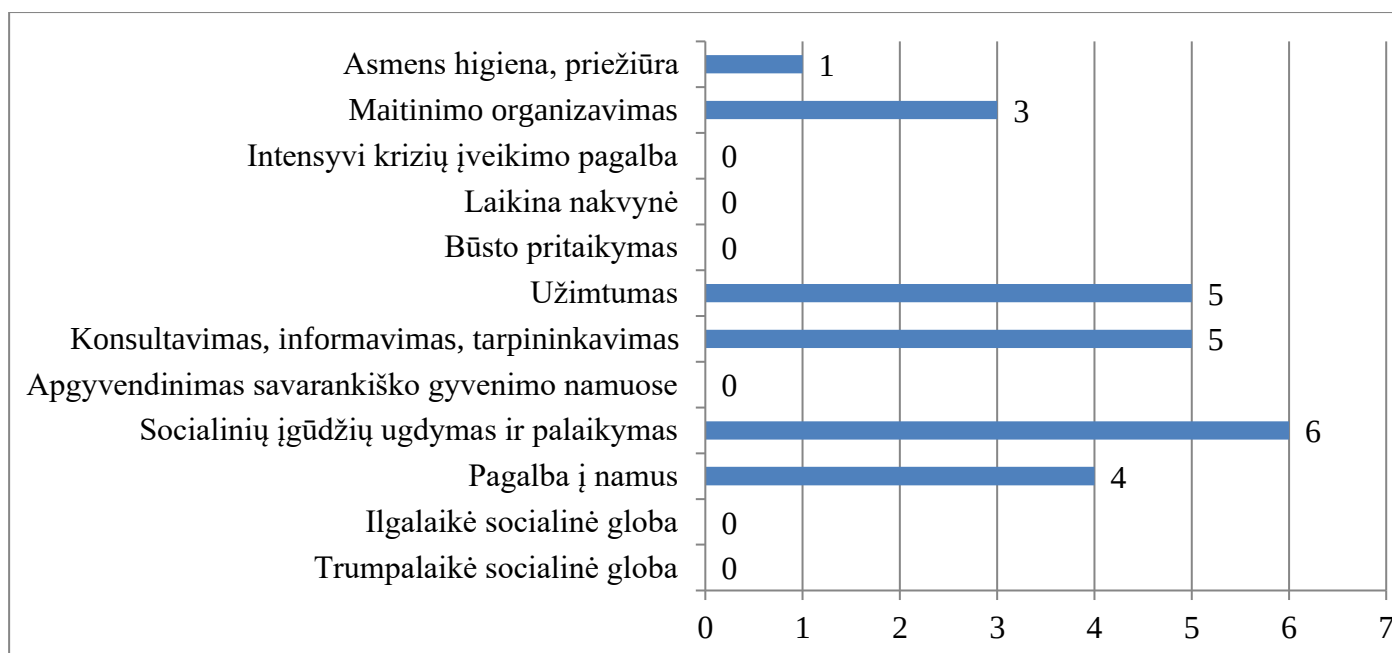
Apklausoje dalyvavusių respondentų nuomone, išitraukimas į kultūrinės veiklos plėtros programą prisideda prie socialinės atsakomybės ugdymo (12 atsakymų), 10 – socialinio verslumo ir 10 – socialinio kapitalo (žr. 27 pav.)

27 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant kultūrinės veiklos plėtros programoje

Įvertinus 21 paveiksle matomus duomenis, galima sakyti, kad visos trys socialinės vertės sudedamosios dalys yra svarbios ir, respondentų nuomone, susijusios. Taigi pagrindžiama teorinėje dalyje pateikta prielaida, kad socialinė vertė yra socialinio verslumo, socialinio kapitalo ir socialinės atsakomybės vystymas.

Kita programa, kurioje gali dalyvauti NVO, yra socialinės apsaugos plėtojimo programa. Joje dalyvauja 8 organizacijos, kurios teikia socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo (6 pasirinkimai), konsultavimo, informavimo, tarpininkavimo (5 pasirinkimai), užimtumo (5 pasirinkimai), pagalbos į namus (4 pasirinkimai), maitinimo organizavimo (3 pasirinkimai) ir asmens higienos, priežiūros (1 pasirinkimas) paslaugas (žr. 28 pav.).

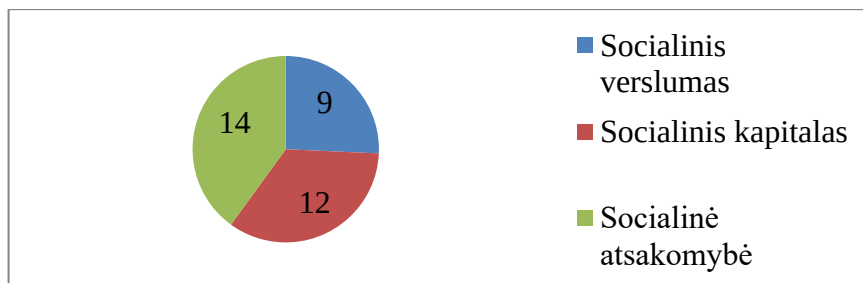
28 pav. Socialinių paslaugų teikimas

Teikiamų paslaugų pasiskirstymas rodo, kad teikiant socialines paslaugas įgyvendinamos šios socialinių paslaugų funkcijos:

1. Socialinės kontrolės. Socialinės paslaugos padeda ne tik socialiai pažeidžiamiems žmonėms, bet užtikrina ir visos visuomenės socialinį saugumą;
2. Pokyčių skatinimo. Socialinės paslaugos stiprina žmonių sugebėjimus spręsti iškilančias problemas ir sudaro galimybes patiems keistis bei tobulėti;
3. Pagalbos teikimo. Socialinės paslaugos padeda žmonėms tenkinti svarbiausius poreikius, siekiant sumažinti ar išvengti socialinės atskirties (Kaminskienė 2011, 10).

Galima sakyti, kad socialinių paslaugų teikimas sujungia NVO ir vietos savivaldos lygmenis, nes pagal Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymą (2006) viena iš valdymo institucijų yra savivaldybė, o socialinės paslaugos valdomos, skiriamos, teikiamos vadovaujantis bendradarbiavimo principu, kai socialinių paslaugų valdymas, skyrimas ir teikimas remiasi asmens, šeimos, bendruomenės, organizacijų, ginančių žmonių socialinių grupių interesus ir teises, socialinių paslaugų įstaigų, savivaldybės ir valstybės institucijų bendradarbiavimu bei tarpusavio pagalba (Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas 2006).

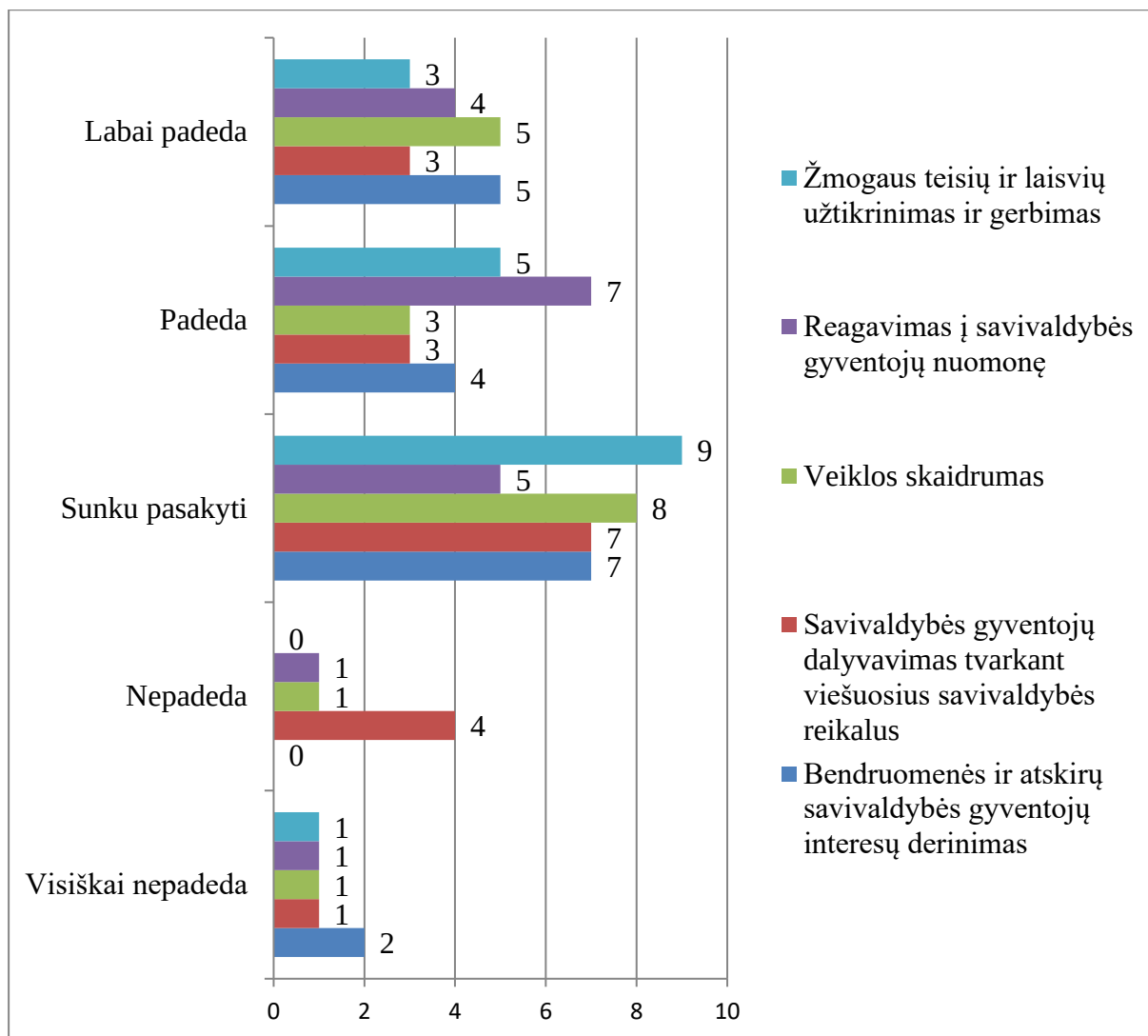
Tyrime dalyvavusių NVO nuomone, įsitraukimas į socialinės apsaugos plėtojimo programą prisideda prie socialinės atsakomybės ugdymo (14 atsakymų), 9 – socialinio verslumo ir 12 – socialinio kapitalo (žr. 29 pav.)

29 pav. Socialinės vertės sudedamųjų dalių įgyvendinimas dalyvaujant socialinės apsaugos plėtojimo programoje

Galima sakyti, kad socialinė organizacijos atsakomybė socialiniame sektoriuje yra laikoma svarbiu principu ir jai, taip pat kaip ir paslaugų gavėjų poreikiams, turi būti skiriamas ypatingas dėmesys, nes socialinių paslaugų teikimo rezultatai gali būti išreikšti organizacijos klientų, suinteresuotų šalių, finansuotojų, bendruomenės pasitenkinimo lygiu bei pagrindiniais veiklos rezultatais (EQUASS assurance kriterijai 2012, 9).

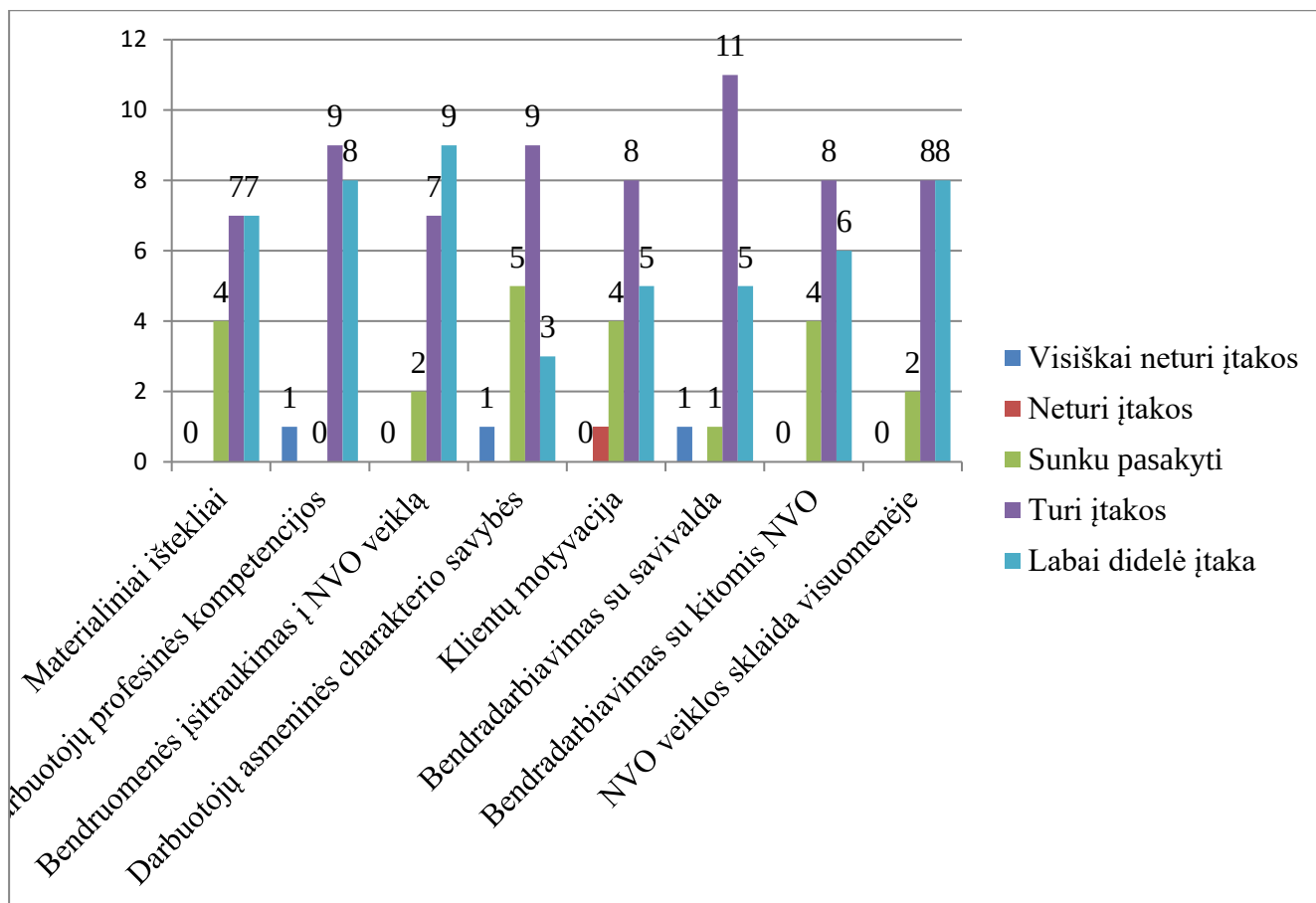
Kadangi NVO ir Utenos rajono savivaldybės sąryšis yra pakankamai glaudus, apklausos metu siekta išsiaiškinti, kuriuos principus, kuriais grindžiama vietos savivalda, NVO padeda įgyvendinti savivaldybei. Pastebėta, kad negalima išskirti tam tikrų principų kaip pavienių, reikia žvelgti į principų visumą, nes respondentų nuomonės pasiskirstė pakankamai tolygiai (žr. 30 pav.)

30 pav. Principų, kuriais grindžiama vietos savivalda, įgyvendinimas

Išvardintų principų įgyvendinimas patvirtina teorinėje dalyje pateiktą loginę pasitikėjimo instituciniuose tinkluose kūrimo schemą, kurioje NVO lygiagrečiai bendradarbiauja tarpusavyje, sukurdami institucinius tinklus. Taip sukuriamas pasitikėjimas, bendradarbiavimas siekiant bendrų tikslų, politinių, ekonominių, finansinių ar socialinių išteklių mainai, abipusiškumo jausmas. Galima sakyti, kad NVO ir vietos savivalda yra neatskiriamos ir kartu kuria socialinę vertę.

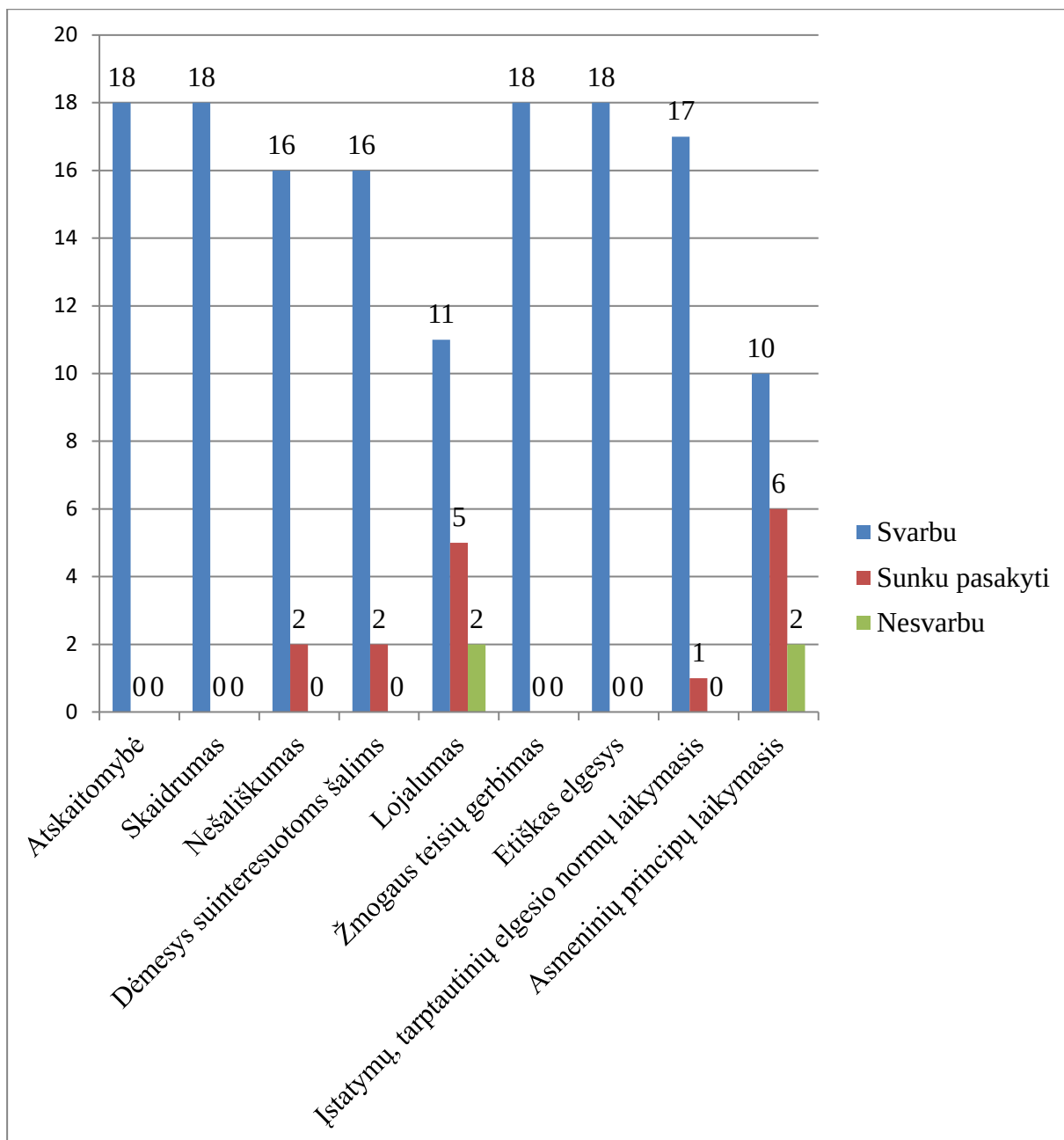
Atliekant tyrimą, norėta išsiaiškinti, kokie NVO aspektai turi įtakos socialinio verslumo, socialinio kapitalo ir socialinės atsakomybės egzistavimui. Rezultatai atskleidė, kad visi NVO aspektai yra svarbūs, tačiau vienas svarbesnių yra išskiriamas bendradarbiavimas su savivalda (11 NVO mano, kad šis aspektas turi labai didelę įtaką socialinės vertės sudedamųjų dalių gyvavimui) (žr. 31 pav.)

31 pav. NVO aspektai, turintys įtakos socialinio verslumo, socialinio kapitalo, socialinės atsakomybės egzistavimui

Interpretuojant duomenis galima vadovautis Guogio ir kt. (2007) išskirtais nevyriausybių organizacijų ir savivaldybių tinklo požymiais: intensyvumas, funkcionalumas, tarpusavio pasitikėjimas, priklausomybė nuo išteklių, galios pasiskirstymas, kurie nusako NVO aspektų naudojimo esmę. Intensyvumas atskleidžia, kad formalios ir neformalios normos, kurios formuoja nevyriausybių organizacijų ir savivaldybių santykius, gali būti daugiau arba mažiau detalizuotos. Intensyvumas yra apibrėžiamas kaip savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų, veikiančių savivaldybės teritorijoje, sąveikų kiekis ir gylis. Paminėtina, kad NVO ir savivaldybės tarpusavio pasitikėjimas yra svarbi sąlyga stipriai vietinei demokratijai. Priklausomybė nuo išteklių pasireiškia savivaldybės NVO teikiama finansine, informacine parama. Galios pasiskirstymo požymis yra neutralus, t. y. nėra pagrindo teigti, kad didesnė politinės valdžios įtaka ryšiams su NVO stiprina vietos demokratiją ar atvirkščiai (Guogis ir kt. 2007, 50-51).

Atliekant tyrimą, taip pat norėta sužinoti kokių principų laikymasis svarbus NVO siekiant būti socialiai versliai, socialiai atsakinga ir kuriant socialinį kapitalą. Apklaustieji mano, kad svarbiausi principai yra atskaitomybė (18 atsakymų), skaidrumas (18 atsakymų), žmogaus teisių gerbimas (18 atsakymų), etiškas elgesys (18 atsakymų) (žr. 32 pav.)

32 pav. Principai, kurie svarbūs NVO siekiant buvimo socialiai verslia, socialiai atsakinga ir kuriant socialinį kapitalą

Galima sakyti, kad atskaitomybė ir skaidrumas yra susiję. Tyrimo duomenys pagrindžia Raipos ir Backūnaitės (2004) idėjas, kad skaidrumas leidžia piliečiams matyti valdžios struktūrą ir funkcijas. Atskaitomybės principas rodo, kad institucija yra didelės aplinkos, socialinės ir ekonominės sistemos dalis. Atskaitomybė yra pareiga atsiskaityti už atsakomybės suteikimą (Raipa ir Backūnaitė 2004, 48-49).

Kalbant apie žmogaus teisių gerbimo principą, reikia paminėti, kad šis principas yra privalomas, nes net Europos Žmogaus teisių konvencijoje įteisinta pareiga gerbti žmogaus teises, tai sąlyginai susiję su įstatymų, tarptautinių elgesio normų laikymusi.

Pabrėžtina, kad etiško elgesio principas taip pat yra privalomas, nes pasak Palidauskaitės (2010) reaguojant į didesnius visuomenės lūkesčius, dabartiniu laikotarpiu daugelyje valstybių kuriami arba sukurti etikos ir elgesio kodeksai, kuriuose apibrėžiami veiklos orientyrai, siektinos vertybės ir atsakomybė visuomenei. Jie traktuojami kaip viena iš vadybinių priemonių, padedančių siekti didesnio valdžios institucijų veiklos efektyvumo (Palidauskaitė 2010, 21). Galima sakyti, kad veiklos efektyvumas – tai prielaida socialinės vertės kūrimui.

Apibendrinant atlikto tyrimo duomenis ir atsižvelgus į tyrimo problemą, kuri suformuota klausimu „Kokią socialinę vertę kuria nevyriausybinių organizacijos Utenos rajono savivaldybėje?“, galima sakyti, kad NVO kuriama socialinė vertė yra daugialypė, apimanti socialinės atsakomybės, socialinio verslumo ir socialinio kapitalo dimensijas.

Nagrinėjant socialinio verslumo sąvoką, pastebėta, kad dauguma organizacijų geba priimti šiuolaikinius sprendimus socialinėms problemoms spręsti ir sugeba optimizuoti išteklius, idėjas, informaciją socialinių pokyčių įgyvendinimui. Taigi organizacijos yra socialiai verslios.

Analizuojant socialinio kapitalo aspektą, išsiaiškinta, kad visos socialinio kapitalo dalys yra svarbios ir susijusios tarpusavyje. Galima sakyti, kad socialinis kapitalas formuoja socialinę sanglaudą, įtrauktį, pasitikėjimą, bendruomeniškumą, socialinių vertybių, normų ugdymą ir socialinių ryšių, teikiančių naudą, užmezgimą.

Atsižvelgiant į tai, kad socialinės vertės viena iš sudedamųjų dalių yra socialinė atsakomybė, pastebėta, kad socialinė atsakomybė organizacijoje pasireiškia socialinių principų įtraukimo į veiklą, pasirengimo atsakyti pagal LR teisės aktus, nešališko tikslų pasiekimo ir skaidrios veiklos būdais.

Ištyrus Utenos rajone veikiančių NVO dalyvavimą/nedalyvavimą Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane išskiriamose programose, išsiaiškinta, kad NVO pakankamai aktyviai dalyvauja programose. Taip užmezgamas glaudus ryšys su vietos savivalda, dalijimasi patirtimis, ateities perspektyvomis tolimesniam bendradarbiavimui.

IŠVADOS

1. Nevyriausybių organizacijų kuriamos socialinės vertės samprata nėra vieningai ir aiškiai reglamentuota. Socialinės vertės sudedamosios dalys yra socialinis verslumas, socialinis kapitalas ir socialinė atsakomybė. Nėra patvirtinta vienos ir universalios socialinės vertės matavimo metodikos. Kiekvienos organizacijos kuriama socialinė vertė yra unikali ir savita. Nevyriausybės organizacijos vykdoma veikla sukuria tiesioginę ar netiesioginę, trumpalaikę ar ilgalaikę socialinę vertę;

2. Nevyriausybės organizacijos turi galimybes dalyvauti Utenos rajono savivaldybės sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procese, gauti dalinį finansavimą, padedantį efektyviai veikti ir kurti socialinę vertę, tačiau jos pačios turi suvokti save, kaip visuomenės interesams atstovaujančią ir visuomenei atskaitingą organizaciją;

3. Utenos rajone veikiančios nevyriausybės organizacijos pakankamai aktyviai dalyvauja Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane išskiriamų programų įgyvendinime. Taip užmezgamas glaudus ryšys su vietos savivalda, dalijimasi patirtimis, ateities perspektyvomis tolimesniam bendradarbiavimui ir sudaromos prielaidos kokybiškam ir nepertraukiamam socialinės vertės sukūrimui.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant efektyvaus, kokybiško nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldos bendradarbiavimo socialinės vertės kūrimo procese, Utenos rajono savivaldybė galėtų apklaustos būdu (interviu, anketinė apklausa, grupės diskusija ar kt.) išsiaiškinti pagrindinius poreikius ir sunkumus, su kuriais susiduria nevyriausybinių organizacijų vykdydamos savo veiklas. Rezultatų aptarimui ir tolimesniems pokyčiams Utenos rajono savivaldybė galėtų suorganizuoti atvirą diskusiją, kurioje dalyvautų nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldos atstovai;

2. Norint, kad nevyriausybinių organizacijų sukurtų daugialypę socialinę vertę, naudinga nevyriausybiniams organizacijoms išsiaiškinti, kokie bendruomenės nariams informacijos kanalai (radijas, internetinės svetainės, socialiniai tinklai, biblioteka, spauda ir kt.) yra prieinami ir patogūs, kuriuose nevyriausybinių organizacijų teiktų išsamią, aiškiai išdėstytą, suprantamą kiekvienam veiklos ataskaitą, kurioje išsamiai aprašytų įgyvendintus projektus, atliktas veiklas, numatomus užsiėmimus, renginius ir pan. Taip bus kuriamas pasitikėjimas nevyriausybinių organizacijomis, įtraukiama naujų narių, kurie galės reikšti savo nuomonę, tapti aktyviais visuomenės nariais ir prisidėti prie socialinės vertės kūrimo.

BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. “Dėl Utenos rajono savivaldybės 2017 metų biudžeto patvirtinimo.“ Žiūrėta kovo 29 d.
http://www.utenal.lt/images/Veikla/2017/2017_02_26_TS-33_biudzetas.pdf;
2. “Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas.“ TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.92E111F705DD>;
3. “Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas.“ TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d1e6be90747611e3b675ad30753d4b1b>;
4. “Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas.“ TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.91609F53E29E/ijQCINVduM>;
5. “Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.“ TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0CD0966D67F/IsoLyWbPuj>;
6. “Socialinės reabilitacijos paslaugų neįgaliesiems bendruomenėje finansavimo tvarkos aprašas.“ TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D551BD1FA5DE/YKXOJobeeg>;
7. “Utenos rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas.“ Žiūrėta kovo 30 d.
http://www.utenal.lt/images/Prisegtukai/kultura/2016_03_25_AI292_kulturiniu_projektu_finansavima.pdf;
8. “Utenos rajono savivaldybės gyventojų chartija.“ 2015. Žiūrėta kovo 28 d.
<http://www.utenal.lt/images/Veikla/Chartija-2015%2011%2017.jpg>;
9. “Utenos rajono savivaldybės jaunimo politikos strategija 2018-2024 metams.“ Žiūrėta balandžio 5 d.
https://www.etar.lt/rs/lasupplement/7853a3d0370d11e881f2ba995b003ed2/f8e9b710373911e881f2ba995b003ed2/format/ISO_PDF/;
10. “Utenos rajono savivaldybės jaunimo reikalų tarybos 2016 m. veiklos ataskaita.“ Žiūrėta kovo 29 d.
https://www.svietimas.utenal.lt/TVS/images/stories/jaunimo/2016_m._Utenos_%20r_sav_jaunimo_reikalu_tarybos_ataskaita.pdf;
11. “Utenos rajono savivaldybės kaimo rėmimo projektų finansavimo tvarkos aprašas.“ Žiūrėta kovo 29 d.
http://www.utenal.lt/images/Prisegtukai/Kaimo%20pletra/Kaimo_remimo_projektu_finans_%20tvarkos%20aprasas_2016-02-18.pdf;
12. “Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginis veiklos planas.“ Žiūrėta kovo 29 d.
http://www.utenal.lt/images/Veikla/2017/2017-2019mUtenos_r_sav_strat_veiklos_planas.pdf;

13. "Utenos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos nuostatai." Žiūrėta kovo 29 d. <http://www.utenal.lt/index.php/socialine-apsauga/socialini-klausim-aktualijos/1487-kviciame-susipazinti-su-nvo-tarybos-nuostat-projektu>;
14. "Utenos rajono savivaldybės 2016 m. socialinių paslaugų planas." Žiūrėta kovo 29 d. http://www.utenal.lt/images/Prisegtukai/Soc.rupyba/2016_04_28_TS-137.pdf;

Moksliniai šaltiniai:

15. Aleksandravičius, Alvydas ir Jan Žukovskis. 2011. "Kaimo bendruomenių raida ir jų veiklos tikslai: siekiant darnumo visuomenėje." *Management theory and studies for rural business and infrastructure development* 1 (25);
16. Augustaitis, Algirdas. 2001. "Nevyriausybinių organizacijų (NVO) panaudojimas valstybės ar savivaldybės funkcijoms įgyvendinti." *Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavimas (metodiniai patarimai)*: 31-55;
17. Balteam, Cristina, ir Mihaela Maren. 2014. "The Partnership with Non – Government Organizations – an Effective Marketing Tool for Public Administration and a Real Means of Sustainable Development." *Economy Transdisciplinarity Cognition* 17 (1): 35-43;
18. Barraket, Jo, ir Nick Collyer. 2009. "Defining and operationalising the idea of social enterprise: a brief discussion paper". Queensland University of Technology;
19. Ben-Ari, ir Rephael Harel. 2013. *The Legal Status of International Non-governmental Organizations Analysis of Past and Present Initiatives*. Leiden: Brill. <http://search.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=637390&site=ehost-live>;
20. British Council. *Social Value Economy. A survey of the Social Enterprise Landscape in India*. India;
21. Bučaitė, Jurga ir Indrė Ambotaitė-Mazeliauskienė. 2005. "Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų sąveikoje." *Viešoji politika ir administravimas* 13: 74-82;
22. Bullain, Nilda, ir Radost Toftisova. 2005. "A Comparative Analysis of European Policies and Practices of NGO – Government Cooperation A Comparative Analysis of European Policies and Practices of NGO – Government Cooperation." *The international Journal of Not-for-Profit Law* 7 (4). http://www.icnl.org/knowledge/ijnl/vol7iss4/art_1.htm;
23. Buškevičiūtė, Jolanta ir Alvydas Raipa. 2010. "Šiuolaikinių sprendimų rengimas viešajame sektoriuje." *Viešoji politika ir administravimas* 34: 21–31;

24. Chevalier, Pascal, Jurgita Mačiulytė, Marc Dedeire, Regina Prapiestienė ir Lala Razafimahefa. 2015. "Vietos veikėjai ir kaimo plėtra: Leader programos įgyvendinimas Lietuvoje ir Prancūzijoje." *Geografijos metraštis* 48: 41-56;
25. Čekanavičius, Vydas, ir Gediminas Murauskas. 2003. *Statistika ir jos taikymai*. Vilnius: TEV;
26. Dees, Gregory, ir Beth Battle Anderson. 2003. "Sector-Bending: Blurring Lines Between Nonprofit and ForProfit." *Society* 40 (4): 16–27;
27. Dodds, Klaus, Merje Kuus ir Joanne Sharp. 2013. *The ashgate research companion to critical geopolitics*. New York: Routledge;
28. Dromantienė, Leta. 2003. "Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo stiprinant socialinę sanglaudą." *Mokslo darbai* 2 (4): 15-24;
29. Drūteikienė, Greta. 2003. "Organizacijos įvaizdžio ekonominė funkcija." *Ekonomika* 62: 54-60;
30. European Quality in Social Services. 2012. *EQUASS assurance kriterijai*. Briuselis: European Quality in Social Services;
31. Farrington, John, Anthony Bebbington, Kate Wellard, ir David J. Lewis. 1993. *Reluctant partners? Non-governmental organizations, the state and sustainable agricultural development*. New York: Routledge;
32. Green, Todd, ir John Peloza. 2011. "How does corporate social responsibility create value for consumers." *Journal of consumer marketing* 28 (1): 48–56;
33. Guogis, Arvydas, Dangis Gudelis ir Andrius Stasiukynas. 2007. "Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse." *Viešoji politika ir administravimas* 22: 47-56;
34. Hartay, Eszter. 2011. *Citizen Participation*. Best practices in the Western Balkans and the European Union. http://www.kcsfoundation.org/repository/docs/03_03_2014_3974014_KCSF_2011_Best_practices_on_Citizen_Participation_in_WB_and_EU.pdf;
35. Heald, DA. 2003. "Fiscal transparency: Concepts, measurement and UK practice." *Public Administration* 81 (4): 723-759;
36. "ISO 26000 Guidance and social responsibility." 2010. Žiūrėta vasario 2 d. <http://www.cnis.gov.cn/wzgg/201405/P020140512224950899020.pdf>;
37. Juzekevičiūtė, Dovilė. 2014. "Jaunimo verslios aplinkos plėtra: viešojo ir NVO sektorių bendradarbiavimas Kaune." *Socialinis ugdymas* 38 (2): 145-159;
38. Kamiskienė, Sandra. 2011. „Socialinio darbo dienos centruose teikiamų paslaugų efektyvumo vertinimas“. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus pedagoginis universitetas. <file:///C:/Users/Gita/Downloads/1971157.pdf>;
39. Kardelis, Kęstutis. 2002. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex;

40. Kazokienė, Lina, ir Regina Virvilaitė. 2006. "Etikos vaidmuo rinkodaroje." *Tiltai* 2: 32-41;
41. Kėrytė, Živilė. 2014. "Socialinių nevyriausybinių organizacijų, generuojančių pajamas, atsiradimo kontekstas ir vaidmuo Lietuvos gerovės valstybėje." *Socialinių tyrimų žurnalas* 5 (1): 105-124;
42. Klokmanienė, Danutė, ir Loreta Klokmanienė. 2014. *Nevyriausybinių organizacijų socialinė veikla*. Panevėžys: Panevėžio kolegija;
43. Leadbeater, Charles. 1997. *The rise of the social entrepreneur*. Great Britain: BDW Associates;
44. Lewis, David, ir Nazneen Kanji. 2009. *Non-governmental Organizations and Development*. New York: Routledge;
45. Luobikienė, Irena. 2000. *Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimo metodika*. Kaunas: Technologija;
46. Mauricienė, Ingrida, ir Jurgita Paužuolienė. 2014. "Įmonių socialinės atsakomybės svarba: visuomenės požiūris." *Regional Formation and Development Studies* 2 (10): 123-132;
47. Mikolaitytė, Jurgita, ir Oksana Mejerė. 2012. "NVO valdymo konceptas: samprata, principai ir modeliai." *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 2 (26): 56-64;
48. Nelson, Paul J. 1995. *The World Bank and Non-Governmental Organizations. The Limits of Apolitical Development*. New York: St.Martin`s press;
49. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. 2010. *Dalyvavimas savanoriškoje veikloje ir NVO veiklos vertinimas*. Vilnius: Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras;
50. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. 2015. *Gero valdymo principų taikymas Lietuvos savivaldybėse*. Vilnius: Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras;
51. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. 2006. *Lietuvos nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis*. Vilnius: Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras;
52. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. 2013. *Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas*. Vilnius: Kriventa;
53. "Nevyriausybinio sektoriaus institucinio tvarumo, savanorių įtraukimo, tarpusavio bendradarbiavimo, indėlio į šalies ūkio augimą ir galimybių plėtojimo tyrimo ataskaita." 2011. Žiūrėta vasario 3d. http://www.3sektorius.lt/docs/NVO_ATASKAITA_2011_2013-01-17_15_59_09.pdf;
54. NVO teisės institutas. 2015. *NVO ir valdžios sektorių bendradarbiavimas: Geroji Europos praktika ir pilotinis modelis Lietuvai*. Vilnius;

55. "NVO teisinės bazės Lietuvoje problematika. NVO koncepcija Lietuvoje." 2008. Žiūrėta vasario 6 d. http://www.nvoteise.lt/files/u1/projektas/pirmoji_d_1_koncepcija.pdf;
56. Palidauskaitė, Jolanta. 2010. "Lietuvos viešojo sektoriaus etikos kodeksai ir jų tobulinimo galimybės." *Viešojo politika ir administravimas* 31: 21-34;
57. Pauliukevičiūtė, Audronė. 2010. "Viešojo ir privataus sektorių partnerystė bei kultūros valdymas." *Viešojo politika ir administravimas* 32: 61-73;
58. Petronienė, Ona, ir Meilutė Taljūnaitė. 2011. "Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo geografinis veiksnys." *Filosofija. Sociologija* 4: 455-465;
59. Popoviciu, Ioan, ir Salomea Popoviciu. 2011. "Social Entrepreneurship, Social Enterprise and the Principles of a Community of Practice" *Revista de cercetare si interventie sociale* 33: 44–55.
60. Pukėnas, Kazimieras. 2009. *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa*. Kaunas: LKKA;
61. Putnam, Robert D. 2000. *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York, London, Toronto, Sydney, Singapore: Simon & Schuster;
62. Raipa, Alvydas ir Eglė Backūnaitė. 2004. "Fiskalinis skaidrumas ir atskaitomybė viešojo valdymo metodologijoje." *Viešojo politika ir administravimas* 8: 48-57;
63. Rhoden, Lanisia. 2014. "The Capacity of NGOs to Become Sustainable by Creating Social Enterprises." *Journal of Small Business and Entrepreneurship Development* 2 (2): 1-36. http://jsbednet.com/journals/jsbed/Vol_2_No_2_June_2014/1.pdf;
64. Salomon, Lester M., Anheier, Helmut K., List, Regina, Toepler, Stefan ir Wociejch S. Sokolowski and Associates. 1999. *Global Civil Society. Dimensions of the Nonprofit Sector*. Baltimore: The John Hopkins Center for Civil Society Studies;
65. Salamon, Lester M., ir Wociejch S. Sokolowski. 2003. "Global Civil Society An Overview." *The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project* 8–9;
66. Schau, Hope Jensen, Albert M. Muniz ir Eric J. Arnould. 2009. "How brand community practices create value." *Journal of Marketing* 73: 30–51.
67. Seanor, Pam. 2011. "Social Enterprise Networks: the Everyday Unfolding of Social Enterprise by Interpreting & Drawing Different Views." Doctoral dissertation, University of Huddersfield. http://eprints.hud.ac.uk/10604/1/Pam_Seanor_Final_Thesis.pdf;
68. Senikaitė, Rasa. 2006. "NVO, valstybės ir verslo sektorių santykio modelis." *Regioninės studijos*. 1: 97-109;
69. Stasiukynas, Andrius, Mantas Bileišis, Aldona Jociutė, Barbara Stankevič, ir Jolanta Urbanovič. 2014. *Jaunimo nevyriausybių organizacijų kuriama socialinė vertė: tyrimo ataskaita*. Vilnius: Lietuvos jaunimo organizacijų taryba;

70. Šalkauskas, Šarūnas, ir Ignas Dzemyda. 2013. "Socialinio verslo modelis." *Verslo sistemos ir ekonomika* 3 (2): 208-219;
71. Šilinskytė, Aušra. 2014. "Nevyriausybinių organizacijų samprata ir vieta viešojo valdymo sistemoje." *Jaunųjų mokslininkų darbai* 1 (41): 53-58;
72. Šimašius, Remigijus. 2007. *Ne pelno organizacijos. Prigimtis ir reglamentavimas*. Vilnius: Eugrimas;
73. Troye, Sivan, ir Magne Supphellen. 2012. "Consumer participation in coproduction: „I made it myself“ effects on consumer sensory perceptions and evaluations of outcome and input product." *Journal of Marketing* 76 (2): 33–46;
74. Vaitkienė, Rimgailė, ir Vestina Pilibaitytė. 2009. "Vertės vartotojui kūrimo ir santykių su vartotojais vystymo procesų integravimo galimybių tyrimas." *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 50: 1142-1392;
75. Valackienė, Asta, ir Svajonė Mikėnė. 2008. *Sociologinis tyrimas: metodologija ir atlikimo metodika*. Kaunas: Technologija;
76. Vorevičienė, Jurgita. 2016. "Trečiasis sektorius ir socialinė gerovė: nevyriausybinių organizacijų vaidmuo gerovės valstybėje." *Kultūra ir visuomenė* 7 (2): 49-71;
77. Willetts, Peter. 2011. *Non-governmental Organizations in World Politics. The construction of global governance*. New York: Routledge;
78. Wood Claudia, ir Daniel Leighton. 2010. *Measuring Social Value: The Gap Between Policy and Practice*. London: Demos. http://www.demos.co.uk/files/Measuring_social_value_-_web.pdf?1278410043;
79. Žalimienė, Laimutė, ir Eglė Rimšaitė. 2007. "Nevyriausybinių organizacijų metamorfozės – nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII amžiuje iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje." *Socialinis darbas: mokslo darbai* 6 (1): 83-95;
80. Žemaitaitytė, Irena. 2004. "Moterų dalyvavimas NVO vykdomuose mokymuose: nuostatos ir galimybės." *Socialinis darbas* 3 (1): 24-30;
81. Žydzūnaitė, Vilma. 2011. *Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos valstybinė kolegija;
82. Žygaitienė, Birutė, ir Jūratė Sinkevičienė. 2014. "Vaikų ir jaunimo socializacijai palanki aplinka: neformaliojo ugdymo kontekstas Vilniaus mieste." *Socialinis ugdymas/ Socialiniam ugdymui(si) palanki aplinka ir jos kūrimo strategijos* 38 (2): 103-115;

Internetiniai šaltiniai:

83. “Per du trečdalius nevyriausybinių laiko Lietuvos NVO skaidriomis.“ 2007. Žiūrėta balandžio 3 d. <http://www.transparency.lt/per-du-trecdalius-nevyriausybiniu-laiko-lietuvos-nvo-skaidriomis/>;

SANTRAUKA

Darbo tema - „Nevyriausybinių organizacijų kuriama socialinė vertė Utenos rajono savivaldybėje“.

Darbo aktualumas. Šiuo metu nemažai diskutuojama dėl NVO, kaip reiškinių, sampratos, kuriamos naudos, vertės valstybei ir žmogui viešojo valdymo požiūriu. Vienas iš būdų, nustatant NVO indėlį individui, visuomenei ir šaliai, yra kuriamos socialinės vertės analizavimas. Kadangi mokslinėje literatūroje nėra plačiai nagrinėta socialinės vertės sampratos koncepcija, reikalinga NVO veiklų analizė, apimanti įvairius aspektus (ekonomiškumas, efektyvumas, socialinis teisingumas, paslaugų kokybė, prieinamumas, atsakomybės pasiskirstymas, struktūra, viešumas, administravimas ir kt.). Todėl svarbu kuo išsamiau ir įvairiais aspektais atskleisti socialinės vertės reiškinį.

Problema. Kokią socialinę vertę kuria nevyriausybinių organizacijų Utenos rajono savivaldybėje?

Tikslas. Ištirti nevyriausybinių organizacijų kuriamą socialinę vertę Utenos rajono savivaldybėje.

Uždaviniai:

1. Išnagrinėti nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės teorines prielaidas atliekant mokslinės literatūros analizę;
2. Ištirti nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės sąryšius su viešuoju valdymu Utenos rajono savivaldybėje;
3. Atlikti empirinį tyrimą ištiriant nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės raišką Utenos rajono savivaldybėje.

Tyrimo metodai. Empiriniam tyrimui atlikti naudota kiekybinė strategija. Tyrimo rezultatų analizė atlikta aprašomosios statistikos, palyginimo metodais.

Darbo rezultatai ir išvados. Nevyriausybinių organizacijų kuriamos socialinės vertės samprata nėra vieningai ir aiškiai reglamentuota. Socialinės vertės sudedamosios dalys yra socialinis verslumas, socialinis kapitalas ir socialinė atsakomybė. Nėra patvirtinta vienos ir universalios socialinės vertės matavimo metodikos. Kiekvienos organizacijos kuriama socialinė vertė yra unikali ir savita. Nevyriausybinių organizacijos vykdoma veikla sukuria tiesioginę ar netiesioginę, trumpalaikę ar ilgalaikę socialinę vertę;

Nevyriausybinių organizacijos turi galimybes dalyvauti Utenos rajono savivaldybės sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo procese, gauti dalinį finansavimą, padedantį efektyviai veikti ir kurti socialinę vertę, tačiau jos pačios turi suvokti save, kaip visuomenės interesams atstovaujančią ir visuomenei atskaitingą organizaciją;

Utenos rajone veikiančios nevyriausybinių organizacijos pakankamai aktyviai dalyvauja Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane išskiriamose programose. Taip užmezgamas glaudus ryšys su vietos savivalda, dalijimasi patirtimis, ateities perspektyvomis tolimesniam bendradarbiavimui ir sudaromos prielaidos kokybiškam ir nepertraukiamam socialinės vertės sukūrimui.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, aštuoni poskyriai, išvados, rekomendacijos, santraukos lietuvių ir anglų kalba, 32 paveikslai, 3 lentelės, 83 bibliografiniai šaltiniai, 1 priedas, darbo apimtis – 61 puslapis.

Raktiniai žodžiai: nevyriausybinių organizacija, socialinė vertė, socialinis verslumas, socialinis kapitalas, socialinė atsakomybė.

SUMMARY

Thesis topic – “Social value created by non-governmental organizations in Utena District Municipality”.

Relevance of the topic. There is a lot of debate about NGOs as a phenomenon, a concept as well as benefits and value created for the state and the man in terms of public administration. One of the ways of determining the contribution of an NGO to an individual, a society and a country is to analyse social value created. As the concept of social value is not widely discussed in the scientific literature, an analysis of the activities of NGOs covering various aspects (cost efficiency, efficiency, social justice, quality of service, accessibility, distribution of responsibility, structure, publicity, administration, etc.) is needed. Therefore, it is important to reveal the phenomenon of social value in the most comprehensive and diverse aspects.

Problem. What social value is created by non-governmental organizations in Utena District Municipality?

Aim of the research is to investigate the social value created by non-governmental organizations in Utena District Municipality.

Objectives:

1. To study theoretical assumptions of non-governmental organizations in developing social values analysing scientific literature;
2. To investigate the relationship between non-governmental organizations in developing social value and public governance in Utena District Municipality;
3. To carry out an empirical research to study the expression of social value created by non-governmental organizations in the Utena District Municipality.

Research methods. The quantitative strategy is used for empirical research. The analysis of the research results was carried out using descriptive statistics and comparative methods.

Research results and conclusions. The notion of social value created by non-governmental organizations is not unanimously and clearly regulated. The social value components are social entrepreneurship, social capital and social responsibility. There is no approved single and universal methodology for measuring social value. The social value created by each organization is unique and distinctive. Activities undertaken by a non-governmental organization create direct or indirect and short-term or long-term social value;

Non-governmental organizations have an opportunity to participate in the decision-making and implementation process of the Utena District Municipality, receive partial funding to help them to function effectively and create social value, but they must realize themselves as an organization representing the public interest and being accountable to the public;

Non-governmental organizations operating in Utena district participate sufficiently in the programs allocated to the strategic plan of the Utena District Municipality for 2017-2019. In this way, a close relationship with local self-government is established. Sharing of experiences and future perspectives for further cooperation is a precondition for the creation of high-quality and continuous social value.

Structure of the thesis. Introduction, three chapters, eight subchapters, conclusions, recommendations, summaries in Lithuanian and English, 32 pictures, 3 tables, 83 references, 1 annex. Scope of the thesis is 61 pages.

Keywords: non-governmental organization, social value, social entrepreneurship, social capital, social responsibility.

PRIEDAI

1 priedas. Respondentų apklausos anketa

Gerbiamieji,

Šia anketa siekiama išsiaiškinti kokią socialinę vertę kuria Utenos rajone veikiančios nevyriausybinių organizacijų. Gauti duomenys reikalingi magistro baigiamojo darbo tyrimui atlikti. Anketa yra anoniminė. Bus analizuojami tik apibendrinti apklausos duomenys, todėl garantuojamas jų konfidencialumas. Kiekvieno iš Jūsų nuoširdūs atsakymai yra labai svarbūs.

Tinkamus atsakymus prašau pažymėti taip - ☒.

- 1. Socialinės vertės sudedamoji dalis yra socialinis verslumas, kuris apibūdinamas kaip sugebėjimas priimti šiuolaikinius sprendimus socialinių problemų sprendimui ir gebėjimas optimizuoti išteklius, idėjas, informaciją socialinių pokyčių įgyvendinimui. Kaip manote, ar Jūsų organizacija geba priimti šiuolaikinius sprendimus socialinėms problemoms spręsti?**

- a) Taip ☐
b) Ne ☐
c) Nežinau ☐

- 2. Jūsų nuomone, ar Jūsų organizacija geba optimizuoti išteklius, idėjas, informaciją socialinių pokyčių įgyvendinimui?**

- a) Taip ☐
b) Ne ☐
c) Nežinau ☐

- 3. Socialinės vertės sudedamoji dalis yra socialinis kapitalas, kuris apibūdinamas kaip ryšių, santykių ir tinklų reikšmė ekonominėje ir socialinėje srityse. Pažymėkite pagrindines 3 veiklas, prie kurių prisideda Jūsų organizacija.**

- a) Kuria socialinę įtrauktį ☐
b) Puoselėja bendruomeniškumo jausmą ☐
c) Ugdo socialines vertybes ir normas ☐
d) Užmezga socialinius ryšius, teikiančius naudą ☐
e) Kita (*įrašykite*)

- 4. Socialinės vertės sudedamoji dalis yra socialinė atsakomybė – tai organizacijos veiklos įgyvendinimo strategija, pagal kurią organizacijos savanoriškai įtraukia aplinkosaugos, socialinius ir skaidrios veiklos principus į savo vidaus procesus. Kaip manote, ar į Jūsų organizacijos veiklą įtraukti socialiniai principai (kontroliuojamas emocinis atsakas, tinkama jausmų išraiška, neteisiantis požiūris, priėmimas, konfidencialumas, kliento apsisprendimo teisė, pagarba žmogui)?**

- a) Taip ☐
b) Ne ☐
c) Nežinau ☐

5. Jūsų nuomone, ar Jūsų organizacija yra pasirengusi atsakyti pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus už netinkamus poelgius ir veiksmus?

- a) Taip ☐
 b) Ne ☐
 c) Nežinau ☐

6. Kaip manote, ar į Jūsų organizacijos veiklą įtraukti aplinkosauginiai principai (atsargumas, aukštas aplinkos apsaugos lygis, žalos šaltinis, prevenciniai veiksmai, „teršėjas moka“)?

- a) Taip ☐
 b) Ne ☐
 c) Nežinau ☐

7. Jūsų nuomone, ar Jūsų organizacija geba nešališkai pasiekti užsibrėžtus tikslus?

- a) Taip ☐
 b) Ne ☐
 c) Nežinau ☐

8. Kaip manote, ar Jūsų organizacijos veikla vykdoma skaidriai (planai, veikla, finansavimas ir kita informacija yra pateikiama aiškiai ir viešai)?

- a) Taip ☐
 b) Ne ☐
 c) Nežinau ☐

9. Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane yra išskiriama informacinės visuomenės plėtros programa (toliau – Plėtros programa), prie kurios įgyvendinimo gali prisidėti Utenos rajono NVO. Ar Jūsų organizacija prisideda prie Plėtros programos įgyvendinimo?

- a) Taip (pereiti prie 10 klausimo) ☐
 b) Ne (pereiti prie 11 klausimo) ☐

10. Kokiais būdais organizacija prisideda prie Plėtros programos įgyvendinimo?

Nr.	Būdai	Taip	Ne
1.	Informacija apie organizaciją teikiama Utenos rajono savivaldybės internetinėje svetainėje	☐	☐
2.	Informacija apie organizaciją teikiama seniūnijų internetinėse svetainėse	☐	☐
3.	Informacija apie organizaciją teikiama Utenos rajono savivaldybės paskyroje socialiniame tinkle „Facebook“	☐	☐

4.	Informacija apie organizaciją teikiama Utenos rajono savivaldybės paskyroje socialiniame tinkle „Instagram“	☐	☐
5.	Informacija apie organizaciją teikiama Utenos rajono spaudoje	☐	☐
6.	Informacija apie organizaciją teikiama respublikinėje spaudoje	☐	☐
7.	Kita (<i>įrašykite</i>).....	☐	☐

11. Kaip manote, ko reikėtų, kad NVO indėlis, įgyvendinant Plėtros programą, būtų didesnis?

12. Kaip manote, prie kokios socialinės vertės sudedamosios dalies įgyvendinimo gali prisidėti NVO dalyvavimas Plėtros programoje? (Galimi keli atsakymų variantai)

- a) Socialinio verslumo ☐
- b) Socialinio kapitalo ☐
- c) Socialinės atsakomybės ☐
- d) Nei vienos ☐

13. Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane yra išskiriama kaimo plėtros programa, prie kurios įgyvendinimo gali prisidėti Utenos rajono NVO. Ar Jūsų organizacija prisideda prie kaimo plėtros programos įgyvendinimo?

- a) Taip (pereiti prie 14 klausimo) ☐
- b) Ne (pereiti prie 15 klausimo) ☐

14. Ar seniai Jūsų organizacija dalyvauja minėtoje programoje?

- a) Pirmi metai ☐
- b) Antri metai ☐
- c) Treti metai ☐
- d) Kita (*įrašykite*)

15. Kaip manote, ko reikėtų, kad NVO indėlis, įgyvendinant kaimo plėtros programą, būtų didesnis?

16. Kaip manote, prie kokios socialinės vertės sudedamosios dalies įgyvendinimo gali prisidėti NVO dalyvavimas kaimo plėtros programoje? (Galimi keli atsakymų variantai)

- a) Socialinio verslumo ☐
- b) Socialinio kapitalo ☐
- c) Socialinės atsakomybės ☐
- d) Nei vienos ☐

17. Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane yra išskiriama kokybiškos švietimo sistemos kūrimo ir jaunimo užimtumo programa (toliau – Jaunimo užimtumo programa), prie kurios įgyvendinimo gali prisidėti Utenos rajono NVO. Ar Jūsų organizacija prisideda prie Jaunimo užimtumo programos įgyvendinimo?

- a) Taip (pereiti prie 18 klausimo) ☐
- b) Ne (pereiti prie 19 klausimo) ☐

18. Prie kokių Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginių tikslų prisideda organizacija, dalyvaudama Jaunimo užimtumo programoje? (1- visiškai neprisideda, 2- neprisideda, 3 – sunku pasakyti, 4 – prisideda 5 – labai prisideda).

Nr.	Tikslas	1	2	3	4	5
1.	Ugdymo proceso tobulinimas	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Kūno kultūros ir sporto prieinamumo tobulinimas	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Darnios jaunimo politikos vykdymas	☐	☐	☐	☐	☐

19. Kaip manote, ko reikėtų, kad NVO indėlis, įgyvendinant Jaunimo užimtumo programą, būtų didesnis?

20. Kaip manote, prie kokios socialinės vertės sudedamosios dalies įgyvendinimo gali prisidėti NVO dalyvavimas Jaunimo užimtumo programoje? (Galimi keli atsakymų variantai)

- a) Socialinio verslumo ☐
- b) Socialinio kapitalo ☐
- c) Socialinės atsakomybės ☐
- d) Nei vienos ☐

21. Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane yra išskiriama kultūrinės veiklos plėtros programa, prie kurios įgyvendinimo gali prisidėti Utenos rajono NVO. Ar Jūsų organizacija prisideda prie kultūrinės veiklos plėtros programos įgyvendinimo?

- a) Taip (pereiti prie 22 klausimo) ☐
- b) Ne (pereiti prie 23 klausimo) ☐

22. Dalyvavimo kultūrinės veiklos plėtros programoje būdas – teikti projektines paraiškas. Kokios prioritetinės sritys išskiriamos paraiškoje?

Nr.	Prioritetinė sritis	Taip	Ne
1.	Kultūrinė edukacija	☐	☐
2.	Kultūrinė veikla	☐	☐
3.	Bendruomeniškumo skatinimas	☐	☐
4.	Kultūrinio savitumo puoselėjimas	☐	☐
5.	Kita (<i>įrašykite</i>).....	☐	☐

23. Kaip manote, ko reikėtų, kad NVO indėlis, įgyvendinant kultūrinės veiklos plėtros programą, būtų didesnis?

24. Kaip manote, prie kokios socialinės vertės sudedamosios dalies įgyvendinimo gali prisidėti NVO dalyvavimas kultūrinės veiklos plėtros programoje? (*Galimi keli atsakymų variantai*)

- a) Socialinio verslumo ☐
- b) Socialinio kapitalo ☐
- c) Socialinės atsakomybės ☐
- d) Nei vienos ☐

25. Utenos rajono savivaldybės 2017-2019 metų strateginiame veiklos plane yra išskiriama socialinės apsaugos plėtojimo programa, prie kurios įgyvendinimo gali prisidėti Utenos rajono NVO. Ar Jūsų organizacija prisideda prie socialinės apsaugos plėtojimo programos įgyvendinimo?

- a) Taip (pereiti prie 26 klausimo) ☐
- b) Ne (pereiti prie 27 klausimo) ☐

26. Socialinės apsaugos plėtojimo programa skirta užtikrinti socialinių paslaugų prieinamumą. Kokias socialines paslaugas teikia Jūsų organizacija?

Nr.	Socialinės paslaugos	Teikia	Neteikia
1.	Trumpalaikė socialinė globa	☐	☐
2.	Ilgalaikė socialinė globa	☐	☐
3.	Pagalba į namus	☐	☐
4.	Socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas	☐	☐
5.	Apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose	☐	☐
6.	Konsultavimas, informavimas, tarpininkavimas	☐	☐
7.	Užimtumas	☐	☐
8.	Būsto pritaikymas	☐	☐
9.	Laikina nakvynė	☐	☐
10.	Intensyvi krizių įveikimo pagalba	☐	☐
11.	Maitinimo organizavimas	☐	☐

12.	Asmens higiena, priežiūra	☐	☐
13.	Kita (įrašykite).....	☐	☐

27. Kaip manote, ko reikėtų, kad NVO indėlis, įgyvendinant socialinės apsaugos plėtojimo programą, būtų didesnis?

28. Kaip manote, prie kokios socialinės vertės sudedamosios dalies įgyvendinimo gali prisidėti NVO dalyvavimas socialinės apsaugos plėtojimo programoje? (Galimi keli atsakymų variantai)

a) Socialinio verslumo	☐
b) Socialinio kapitalo	☐
c) Socialinės atsakomybės	☐
d) Nei vienos	☐

29. Kadangi NVO ir Utenos rajono savivaldybės sąryšis yra pakankamai glaudus, kaip manote, kokius principus, kuriais grindžiama vietos savivalda, NVO padeda įgyvendinti Utenos rajono savivaldybei? (1- visiškai nepadeda, 2- nepadeda, 3 – sunku pasakyti, 4 – padeda, 5 – labai padeda)

Nr.	Principas	1	2	3	4	5
1.	Bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimas	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Savivaldybės gyventojų dalyvavimas tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Veiklos skaidrumas	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Reagavimas į savivaldybės gyventojų nuomonę	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimas ir gerbimas	☐	☐	☐	☐	☐

30. Jūsų nuomone, kokie NVO aspektai turi įtakos socialinio verslumo, socialinio kapitalo, socialinės atsakomybės egzistavimui? (1- visiškai neturi įtakos, 2- neturi įtakos, 3 – sunku pasakyti, 4 – turi įtakos, 5 – labai didelė įtaka)

Nr.	Aspektas	1	2	3	4	5
1.	Materialiniai ištekliai	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Darbuotojų profesinės kompetencijos	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Bendruomenės įsitraukimas į NVO veiklą	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Darbuotojų asmeninės charakterio savybės	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Klientų motyvacija	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Bendradarbiavimas su savivalda	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Bendradarbiavimas su kitomis NVO	☐	☐	☐	☐	☐
8.	NVO veiklos sklaida visuomenėje	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐	☐

31. Kaip manote, kurių principų laikymasis yra svarbus siekiant NVO buvimo socialiai verslia, socialiai atsakinga ir kuriant socialinį kapitalą?

Nr.	Principas	Svarbu	Sunku pasakyti	Nesvarbu
1.	Atskaitomybė	☐	☐	☐
2.	Skaidrumas	☐	☐	☐
3.	Nešališkumas	☐	☐	☐
4.	Dėmesys suinteresuotoms šalims	☐	☐	☐
5.	Lojalumas	☐	☐	☐
6.	Žmogaus teisių gerbimas	☐	☐	☐
7.	Etiškas elgesys	☐	☐	☐
8.	Įstatymų, tarptautinių elgesio normų laikymasis	☐	☐	☐
9.	Asmeninių principų laikymasis	☐	☐	☐
10.	Kita (<i>įrašykite</i>).....	☐	☐	☐

32. Nurodykite savo organizacijos narių skaičių.

33. Kokios pagrindinės Jūsų organizacijos vykdomos veiklos? (Galimi keli atsakymų variantai)

a) Kultūros	☐
b) Socialinės ir/ar sveikatos apsaugos	☐
c) Švietimo	☐
d) Sporto	☐
e) Vaikų ir jaunimo	☐
f) Žmogaus teisių apsaugos	☐
g) Ekologijos ir aplinkosaugos	☐
h) Kita (<i>įrašykite</i>).....	

34. Organizacijos įsteigimo metai?

35. Koks yra organizacijos juridinis statusas?

a) Viešoji įstaiga	☐
b) Asociacija	☐
c) Labdaros ir paramos fondas	☐
d) Religinė bendrija	☐
e) Visuomeninė organizacija	☐
f) Kita (<i>įrašykite</i>).....	

36. Koku lygmeniu veikia organizacija Utenos rajone?

- a) Miesto
- b) Kaimo
- c) Rajono
- d) Šalies
- e) Tarptautiniu
- f) Kita (*įrašykite*).....

☐
☐
☐
☐
☐

37. Kiek organizacijoje dirba etatinių darbuotojų?

Ačiū už dalyvavimą!

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2018-04-19
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Viešojo valdymo fakulteto Viešojo administravimo instituto Viešojo administravimo programos
(*fakulteto / instituto, programos pavadinimas*)

Studentas (-ė) Gita Spiečiūnienė,
(*vardas, pavardė*)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„Nevyriausybinių organizacijų kuriama socialinė vertė Utenos rajono savivaldybėje“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(*parašas*)

Gita Spiečiūnienė
(*vardas, pavardė*)